

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

**на тему «Прогнозування ймовірності банкрутства підприємства в умовах
фінансової нестабільності»**

Виконала: студентка 4-го курсу, групи 401-ЕФ
Спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Школенко А.В.
Керівник: к.е.н., доцент Маслій О.А.
Рецензент: завідувач кафедри економіки,
підприємництва та маркетингу,
к.е.н., доцент, Чижевська М.Б.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Школенко А.В.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі
Школенко А.В.

Полтава, 2025 року

АНОТАЦІЯ

Школенко А.В. Прогнозування ймовірності банкрутства підприємства в умовах фінансової нестабільності. Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2025.

Робота містить 68 сторінок, 10 таблиць, 20 рисунків, список літератури з 63 джерел та 4 додатки.

Ключові слова: банкрутство, фінансовий стан підприємства, фінансова нестабільність, ліквідність, платоспроможність, фінансовий аналіз, прогнозування.

Мета роботи – вивчення теоретичних і методичних положень прогнозування ймовірності банкрутства та обґрунтування практичних рекомендацій щодо покращення фінансового стану підприємства в умовах фінансової нестабільності.

Об'єктом дослідження є процес прогнозування ймовірності банкрутства підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних положень щодо прогнозування ймовірності банкрутства підприємства в умовах фінансової нестабільності.

У випускній роботі розглянуто комплекс питань, пов'язаних із дослідженням економічної сутності, видів та наслідків банкрутства підприємства, узагальненням методичних підходів до прогнозування ймовірності банкрутства суб'єкта господарювання, вивченням факторів фінансової нестабільності та їх впливу на ризик банкрутства, проведенням аналізу фінансового стану та основних фінансових показників діяльності АТ «Укргазвидобування», діагностикою ймовірності його банкрутства та обґрунтуванням практичних рекомендацій щодо покращення фінансового стану підприємства для запобігання банкрутства в умовах фінансової нестабільності.

ABSTRACT

Shkolenko A. V. Predicting the probability of an enterprise's bankruptcy in the context of financial instability. Manuscript. Graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance", National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2025.

The work contains 68 pages, 10 tables, 20 figures, a list of references from 63 sources and 4 appendices.

Keywords: bankruptcy, enterprise's financial condition, financial instability, liquidity, solvency, financial analysis, prediction.

The purpose of the thesis is to study the theoretical and methodological provisions of predicting the probability of bankruptcy and to substantiate practical recommendations for improving the financial condition of an enterprise in the context of financial instability.

The object of the study is the process of predicting the probability of an enterprise's bankruptcy.

The subject of the study is a set of theoretical, methodological and practical provisions for predicting the probability of an enterprise's bankruptcy in conditions of financial instability.

The final work considers a set of issues related to the study of the economic essence, types and consequences of enterprise bankruptcy, generalization of methodological approaches to predicting the probability of an economic entity bankruptcy, study the financial instability factors and their impact on the risk of bankruptcy, analysis of the financial condition and key financial indicators of JSC Ukrgasvydobuvannya, predicting the probability of its bankruptcy and substantiation of practical recommendations for improving the financial condition of the enterprise to prevent bankruptcy in the context of financial instability.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Економічна сутність, види та наслідки банкрутства підприємства	6
1.2. Методи та моделі прогнозування ймовірності банкрутства.....	14
1.3. Фактори фінансової нестабільності та їх вплив на ризик банкрутства	19
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА АТ «УКРГАЗВИДОБУВАННЯ»	25
2.1. Дослідження фінансового стану АТ «Укргазвидобування».....	25
2.2. Аналіз основних фінансових показників діяльності підприємства.....	32
2.3. Прогнозування ймовірності банкрутства АТ «Укргазвидобування».....	38
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	45
3.1. Рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості й платоспроможності АТ «Укргазвидобування».....	45
3.2. Заходи раннього виявлення фінансової кризи для запобігання банкрутства підприємства в умовах фінансової нестабільності.....	52
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	68

				ВР	401-ЕФ	9640456
	П. І. Б.	Підпис	Дата	Прогнозування ймовірності банкрутства підприємства в умовах фінансової нестабільності		
<i>Розроб.</i>	<i>Школенко А.В.</i>					
<i>Перевір.</i>	<i>Маслій О.А.</i>					
<i>Н. Контр.</i>	<i>Маслій О.А.</i>					
<i>Затверд.</i>	<i>Свистун Л.А.</i>					
				Літ.	Арк.	Акрушів
					3	68
				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		

ВСТУП

Зростання фінансових ризиків та нестабільність економічного середовища істотно ускладнюють функціонування суб'єктів господарювання. У сучасних умовах підприємства стикаються з проблемами зниження прибутковості, дефіцитом власних фінансових ресурсів, порушенням фінансової стійкості та загрозою неплатоспроможності. У зв'язку з цим виникає необхідність своєчасного виявлення ознак настання кризових явищ у фінансово-господарській діяльності з метою своєчасної реалізації комплексу заходів із забезпечення фінансової стабільності та безперервності функціонування підприємств. Цим обумовлена актуальність дослідження проблематики виникнення та прогнозування ймовірності банкрутства підприємства в умовах турбулентного економічного середовища.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення теоретичних і методичних положень прогнозування ймовірності банкрутства та обґрунтування практичних рекомендацій щодо покращення фінансового стану підприємства в умовах фінансової нестабільності.

Для досягнення доставленої мети було визначено наступні завдання:

- визначити економічну сутність, види та наслідки банкрутства підприємства;
- розкрити методи та моделі прогнозування ймовірності банкрутства;
- розглянути фактори фінансової нестабільності та їх вплив на ризик банкрутства;
- проаналізувати фінансовий стан та основні фінансові показники діяльності АТ «Укргазвидобування»;
- здійснити прогнозування ймовірності банкрутства АТ «Укргазвидобування»;
- обґрунтувати рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості й платоспроможності АТ «Укргазвидобування»;

– запропонувати заходи раннього виявлення фінансової кризи для запобігання банкрутства підприємства в умовах фінансової нестабільності.

Об'єктом дослідження є процес прогнозування ймовірності банкрутства підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних положень щодо прогнозування ймовірності банкрутства підприємства в умовах фінансової нестабільності.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи є законодавчі й нормативно-правові акти, монографії, фахові наукові публікації з питань прогнозування банкрутства підприємства, а також фінансова звітність АТ «Укргазвидобування».

У процесі дослідження використано методи аналізу і синтезу – для теоретичного узагальнення підходів до оцінювання ризику банкрутства; порівняльний метод – для співставлення різних моделей прогнозування банкрутства; економіко-статистичний і фінансовий аналіз – для оцінювання фінансових показників підприємства та прогнозування ймовірності банкрутства; графічний метод – для візуалізації динаміки фінансових показників; індукції та дедукції – для формування висновків на основі проведених розрахунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність, види та наслідки банкрутства підприємства

В умовах кризових явищ та загострення економічних викликів діяльність переважної більшості суб'єктів господарювання супроводжується фінансовими труднощами. Водночас внутрішні проблеми багатьох українських підприємств, такі як неефективна система управління, морально застаріла матеріально-технічна база та нераціональне використання ресурсів, поглиблюють кризові процеси. Поєднання несприятливої макроекономічної ситуації, внутрішніх проблем у діяльності підприємств та зовнішніх шоків, зокрема геополітичних, здатне суттєво пришвидшити процес фінансової дестабілізації.

В умовах воєнного стану в Україні проблема банкрутства підприємств набуває особливої актуальності, адже значна частина суб'єктів господарювання втратили можливість виконувати свої фінансові зобов'язання. Відсутність адаптаційних механізмів та дієвої фінансової стратегії ускладнює подолання кризових явищ і збільшує ймовірність втрати платоспроможності. За таких умов особливої ваги набуває питання раннього виявлення загроз та впровадження ефективних антикризових заходів. Розробка інструментарію, що дозволяє оперативно ідентифікувати фінансові ризики та оцінити ймовірність банкрутства є важливою передумовою його запобігання.

Загалом, у ринковій економіці інститут банкрутства виконує функцію природного механізму економічного регулювання, сприяючи оновленню структури бізнесу навіть у періоди економічного зростання. Разом із тим у кризові періоди кількість банкрутств закономірно зростає. В Україні з початком повномасштабної збройної агресії російської федерації у лютому

2022 року значна кількість підприємств припинила свою діяльність, а ще більше компаній втратили здатність своєчасно виконувати боргові зобов'язання, що свідчить про наближення до юридично визнаного стану неплатоспроможності.

Етимологічно термін «банкрутство» походить від італійського *bankus* – лава, контора або торгівельне місце, та *rotto* – зруйнований, що в буквальному розумінні означає руйнування фінансової основи господарської діяльності, тобто втрату спроможності виконувати боргові зобов'язання. Тобто банкрутство розглядається як завершальна стадія фінансової кризи, яка вимагає комплексної оцінки та ефективних управлінських рішень з боку власників і кредиторів [5].

У ринковій економіці банкрутство розглядається як закономірне явище, що відображає втрату суб'єктом господарювання здатності виконувати свої фінансові зобов'язання перед контрагентами, державними органами та іншими кредиторами. Йдеться про нездатність своєчасно здійснювати розрахунки за поставлені товари, надані послуги, виконані роботи, а також забезпечувати обов'язкові податкові й соціальні виплати. Процедура банкрутства є юридично врегульованим процесом, спрямованим або на відновлення платоспроможності боржника, або на його ліквідацію з метою справедливого задоволення вимог кредиторів.

Нормативною основою, що визначає сутність банкрутства з юридичної точки зору, а також порядок здійснення процедур банкрутства в Україні, виступає Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII [2]. Він систематизує правові механізми, що регулюють процеси визнання юридичної або фізичної особи банкрутом, а також визначає умови та процедури реструктуризації боргу й фінансового оздоровлення. Прийняття цього кодексу стало завершальним етапом оновлення законодавчої бази у сфері врегулювання неплатоспроможності в Україні, створивши цілісну правову систему для захисту інтересів як боржників, так і кредиторів. Разом із тим,

окремі аспекти процедури банкрутства регулюються й іншими нормативно-правовими актами, які систематизовано на рис. 1.1.

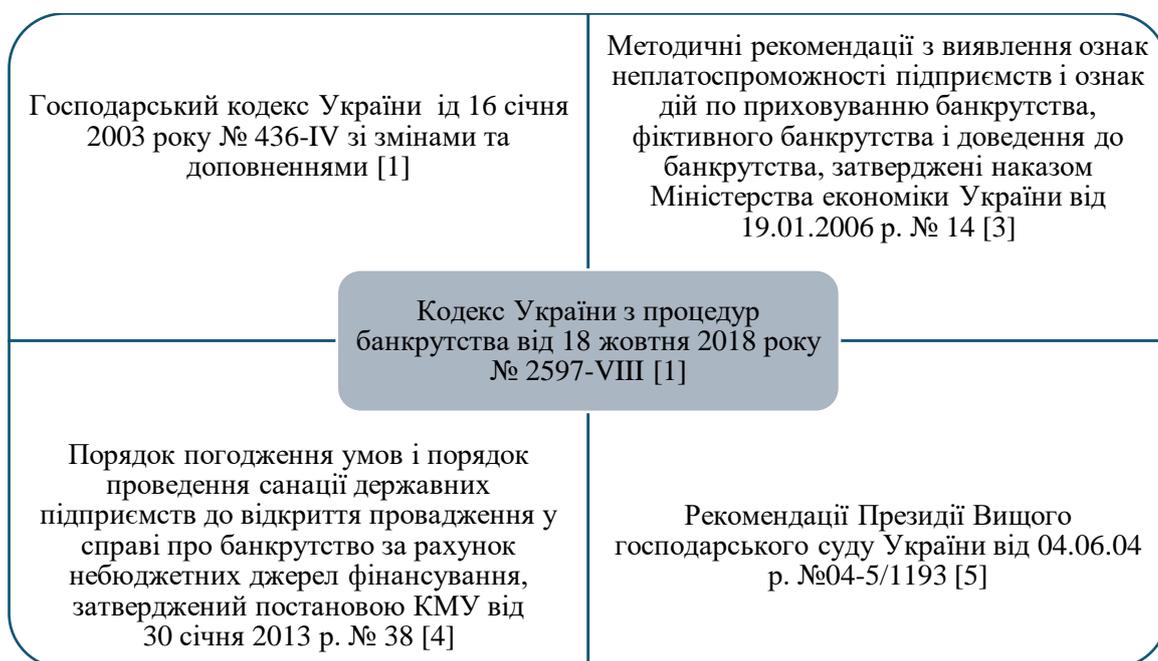

Рис. 1.1. Законодавство України з регулювання процедури банкрутства
Джерело: складено автором за джерелами [1-5]

Загалом, визначення сутності банкрутства у основних законодавчих актах України наведено на рис. 1.2.

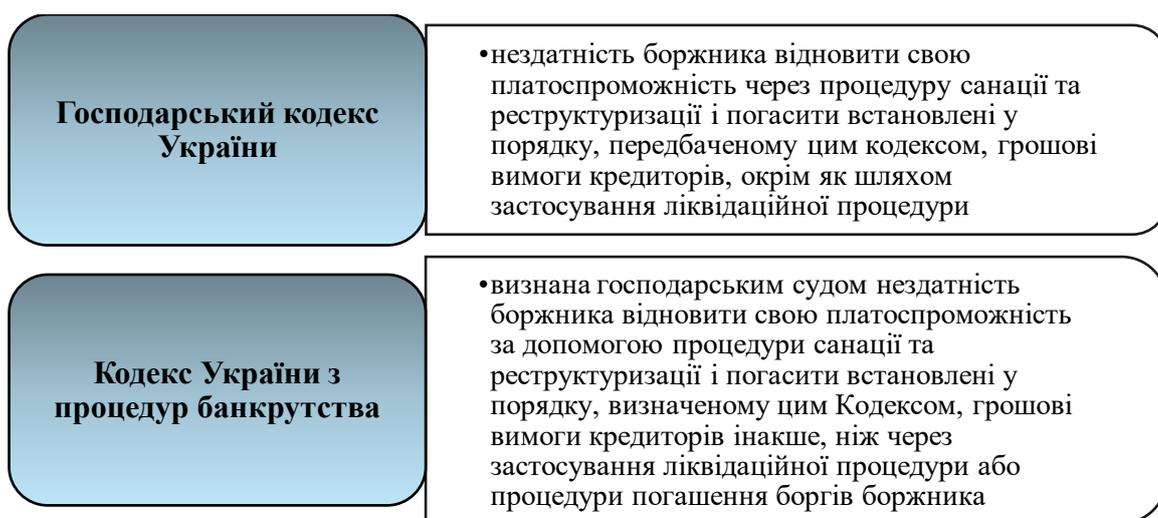

Рис. 1.2. Визначення сутності банкрутства у основних законодавчих актах України

Джерело: складено автором за джерелами [1, 2]

У науковій літературі існує різноманіття підходів до визначення поняття «банкрутство підприємства». Загалом, під цим терміном розуміють неспроможність економічного суб'єкта забезпечити виконання своїх боргових зобов'язань унаслідок перевищення сукупного обсягу зобов'язань над вартістю активів або через суттєві дисбаланси у структурі балансу. У цьому контексті процедура банкрутства виконує не лише функцію правового врегулювання відносин між боржником і кредиторами, а й виступає інструментом економічного відбору ефективних і життєздатних суб'єктів господарювання. Відтак, фінансове оздоровлення як стадія антикризового управління набуває особливої значущості для стабілізації діяльності підприємств та підвищення їх конкурентоспроможності на ринку.

Узагальнюючи існуючі підходи до трактування змісту банкрутства характеристику його економічної сутності подано на рис. 1.3.

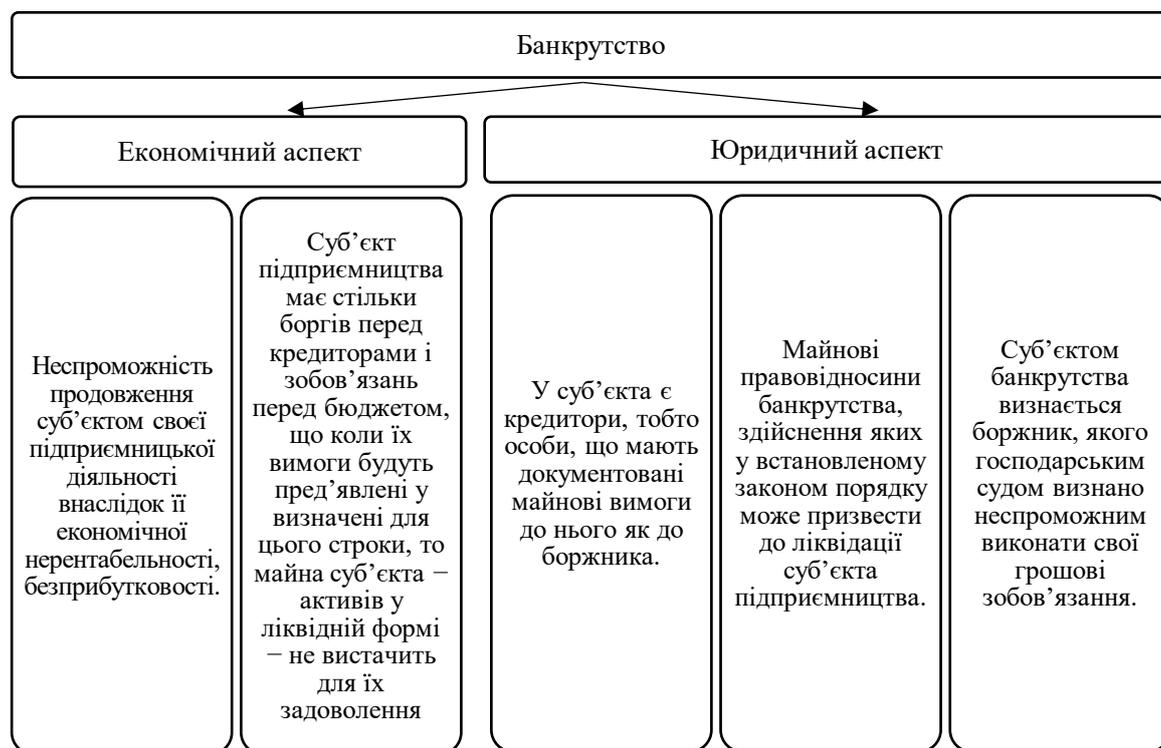

Рис.1.3. Характеристика економічної сутності банкрутства підприємства

Джерело: складено автором за джерелами [14, 15]

Процедура банкрутства дозволяє боржнику законно припинити виконання зобов'язань, реалізувати активи для покриття боргів та, за певних умов, уникнути суворіших фінансових наслідків. Залежно від мотивів і обставин, банкрутство може набувати таких видів: реальне, технічне, фіктивне або навмисне (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Види банкрутства підприємства

Незважаючи на те, що в умовах системної кризи більшість випадків неплатоспроможності мають об'єктивний характер, трапляються й фіктивні банкрутства, які супроводжуються поданням неправдивих відомостей щодо фінансового стану підприємства з метою введення в оману кредиторів. Такі дії не лише порушують правовий порядок, а й створюють ризики для інших учасників ринку, підриваючи довіру до господарських відносин. Навмисне

банкрутство нерідко застосовується підприємствами як інструмент уникнення штрафних санкцій, податкових боргів чи інших зобов'язань, а також у межах стратегії реструктуризації або передачі бізнесу.

Банкрутство підприємств має широкий спектр наслідків як для самого суб'єкта господарювання, так і для економіки загалом. Його вплив виходить далеко за межі індивідуального бізнесу, зачіпаючи інтереси працівників, кредиторів, контрагентів, держави та суспільства в цілому (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Систематизація наслідків банкрутства підприємства

Джерело: складено автором

У ринковій економіці банкрутство виконує функцію своєрідного економічного фільтра, який забезпечує відбір ефективних господарюючих суб'єктів. Проте, попри його регулятивну функцію, наслідки банкрутства можуть бути деструктивними як на мікро-, так і на макрорівні.

Першочерговими наслідками банкрутства для підприємства є втрата його майнової самостійності та управлінського контролю. У разі визнання боржника неплатоспроможним ініціюється процедура ліквідації або санації, в межах якої відбувається часткова або повна реалізація активів для задоволення вимог кредиторів. Згідно з нормами чинного законодавства, з моменту відкриття провадження у справі про банкрутство управління майном боржника переходить до арбітражного керуючого або санаційного керівника, що обмежує повноваження попереднього менеджменту.

Також банкрутство зумовлює втрату ділової репутації підприємства та обмеження у здійсненні майбутньої підприємницької діяльності, зокрема — через зниження довіри з боку фінансових інституцій, постачальників і споживачів. У випадку ліквідації підприємство припиняє свою діяльність як суб'єкт господарювання, а юридична особа підлягає виключенню з Єдиного державного реєстру. Таким чином, банкрутство означає не лише втрату активів, а й зникнення потенціалу для подальшого функціонування.

Одним із найбільш чутливих наслідків банкрутства є соціальні втрати, насамперед – втрата робочих місць. У процесі банкрутства, особливо при ліквідації підприємства, трудові договори з працівниками, як правило, припиняються, що спричиняє зростання рівня безробіття. Втрата джерела доходів негативно впливає на життєвий рівень працівників та їхніх родин, а також створює додаткове навантаження на державні соціальні фонди. В окремих випадках затримка з виплатою заробітної плати чи вихідної допомоги під час банкрутства призводить до соціальної напруги та протестних настроїв серед працівників. Крім того, банкрутство часто супроводжується втратою нагромадженого людського капіталу, оскільки працівники, змушені шукати нову зайнятість, не завжди мають змогу реалізувати свій досвід і кваліфікацію

Банкрутство підприємства безпосередньо впливає на інтереси кредиторів, які, зазвичай, не отримують повного відшкодування своїх вимог. Хоча чинне законодавство передбачає черговість задоволення вимог кредиторів, на практиці розмір активів, що підлягають реалізації, часто не покриває повного обсягу зобов'язань боржника. Особливо вразливими є незабезпечені кредитори, які можуть втратити значну частину вкладених коштів. У випадку фіктивного або навмисного банкрутства, коли активи підприємства навмисно виводяться або знецінюються, кредитори зазнають ще більших втрат. Невиконання боржником своїх зобов'язань порушує ланцюг господарських зв'язків, особливо якщо кредитором є підприємство, що саме залежить від стабільності грошових надходжень. Це може викликати «ефект доміно», тобто поширення фінансових труднощів на інші компанії.

Таким чином, банкрутство одного з учасників ринку створює ризики для його контрагентів. Постачальники втрачають постійного клієнта, а споживачі – доступ до певних товарів або послуг, особливо якщо підприємство займало значну частку ринку або працювало у стратегічній галузі. Це може зумовити порушення договірних зобов'язань, перебої у поставках, незадоволення споживчого попиту. У галузевому аспекті банкрутства великих підприємств здатні спричинити тимчасову дестабілізацію цілих секторів, зокрема у випадках, коли йдеться про підприємства критичної інфраструктури [39], монополісти чи великі експортери.

З макроекономічної точки зору масове банкрутство підприємств ускладнює функціонування економіки в цілому. Зменшення податкових надходжень до бюджету, зростання тінізації господарської діяльності, підвищення безробіття – усе це формує сукупний негативний ефект для державних фінансів. У періоди економічної рецесії або воєнної нестабільності зростання кількості неплатоспроможних суб'єктів господарювання загрожує послабленням ділової активності, скороченням інвестицій і зниженням довіри з боку зовнішніх партнерів. У відповідь на загрозу фінансової нестабільності держава змушена здійснювати втручання через запровадження механізмів

державної підтримки, реструктуризації боргів, кредитних гарантій або програм збереження зайнятості. Це, у свою чергу, потребує значних ресурсів та ефективного управління бюджетними витратами.

Зважаючи на комплекс негативних наслідків банкрутства підприємства особливого значення набуває впровадження системи діагностики фінансової неспроможності та прогнозування ймовірності банкрутства на ранніх стадіях. Своєчасне реагування та реалізація заходів фінансового оздоровлення є ключовими для збереження життєздатності підприємств в умовах нестабільного бізнес-середовища.

1.2. Методи та моделі прогнозування ймовірності банкрутства

У науковій літературі представлено широкий спектр методів діагностики та прогнозування ймовірності банкрутства, які спрямовані не лише на оцінку ризику неплатоспроможності, як першопричини банкрутства підприємства, але й на визначення потенціалу відновлення платоспроможності суб'єкта господарювання.

З метою своєчасного виявлення ознак неплатоспроможності застосовуються процедури фінансового моніторингу, які дозволяють фіксувати негативні зміни у ключових показниках діяльності. Як зазначає І.А. Бланк, діагностика банкрутства є формою цілеспрямованого фінансового аналізу, що дозволяє виявити ознаки кризового розвитку та передумови можливої неспроможності підприємства. Зазвичай така діагностика реалізується у форматі комплексного дослідження фінансово-господарської діяльності підприємства із застосуванням відповідних аналітичних інструментів.

В залежності від цілей та інформаційної бази дослідження аналіз ймовірності банкрутства підприємства може бути зовнішнім та внутрішнім. Зовнішній аналіз орієнтований на дослідження ринкового середовища та формування ефективної стратегії розвитку підприємства, зокрема у контексті розширення каналів реалізації продукції, освоєння нових ринків та

встановлення стабільних відносин з контрагентами. Натомість внутрішній аналіз передбачає поглиблене вивчення внутрішніх резервів підприємства, таких як виробничі, фінансові та трудові ресурси, що дає змогу ідентифікувати чинники, які обумовлюють кризові явища, та оцінити ефективність управлінських рішень щодо їх подолання.

У міжнародній практиці прогнозування ймовірності банкрутства підприємства реалізується на основі двох концептуальних підходів: аналітичної оцінки платоспроможності та використання формалізованих і експертних критеріїв ризику. Перший підхід ґрунтується на визначенні фінансових коефіцієнтів, які свідчать про наявність короткострокових фінансових ризиків та загроз платоспроможності підприємства, а другий підхід передбачає аналіз індикаторів, значення яких не є критичними на поточний момент, але можуть сигналізувати про потенційне погіршення фінансової ситуації у майбутньому за відсутності превентивних заходів. Індикатори ризику банкрутства підприємства у короткостроковому, середньостроковому періоді та ознаки стійкої втрати платоспроможності систематизовано на рис. 1.6.

Перша група індикаторів охоплює фінансові показники, що безпосередньо відображають рівень платоспроможності підприємства у короткостроковій перспективі. До таких індикаторів, як правило, належать коефіцієнти ліквідності, рентабельності, оборотності та фінансової стабільності, відхилення яких від нормативних значень можуть свідчити про наближення критичного стану. Ці показники є найбільш оперативними маркерами фінансової напруженості та вимагають негайного реагування з боку управлінського персоналу з метою запобігання втрати платоспроможності.

Друга група охоплює індикатори, що мають відстрочений прояв у динаміці фінансового стану підприємства. Вони не завжди вказують на негайну загрозу неплатоспроможності, однак демонструють негативні тенденції у структурі активів і зобов'язань, ефективності використання ресурсів, якості прибутку тощо.

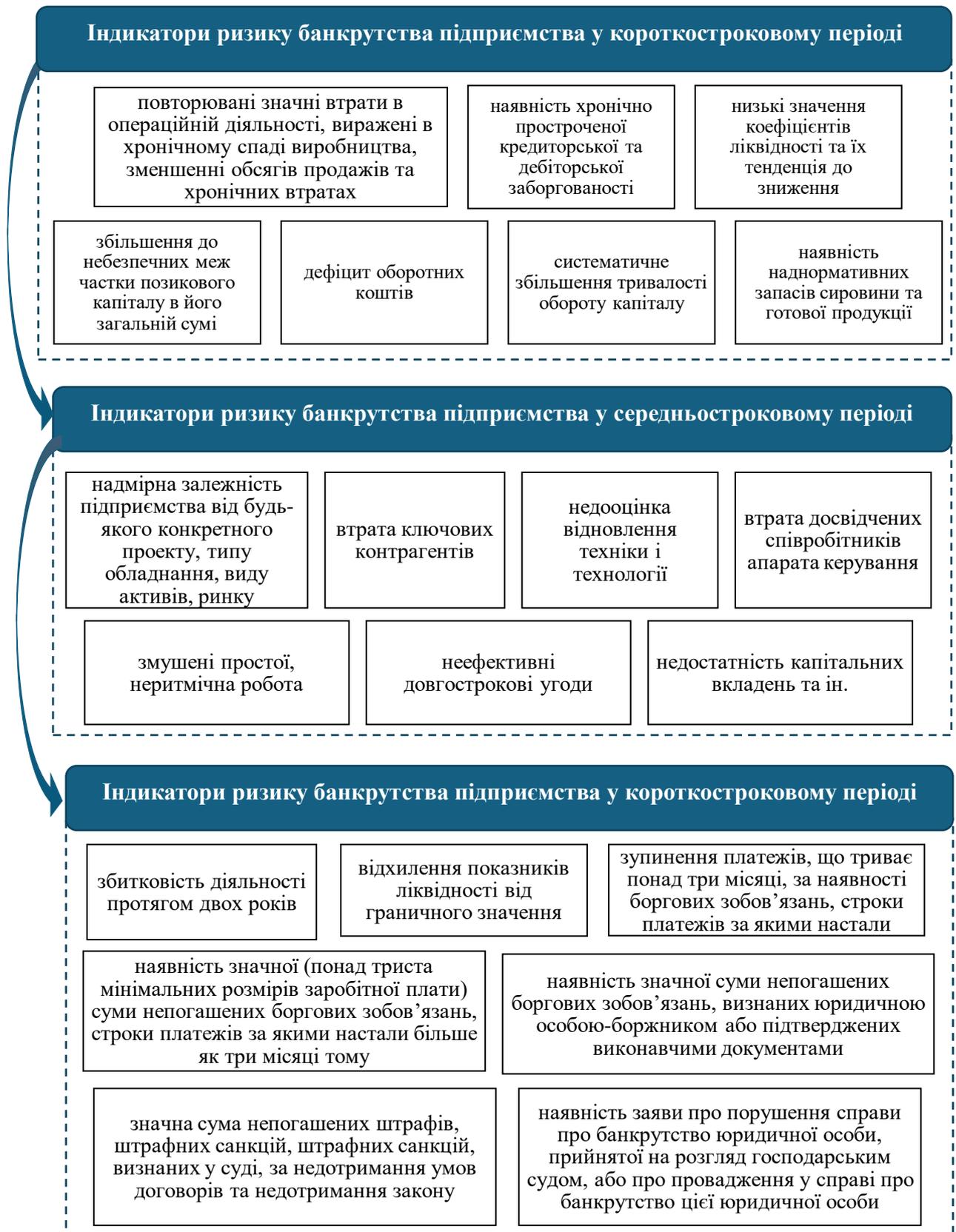

Рис. 1.6. Індикатори ризику банкрутства підприємства

Джерело: складено автором за результатами систематизації джерел [2, 7-12, 18-22, 26]

Систематичне погіршення цих параметрів може зумовити зростання ризику банкрутства у середньо- та довгостроковій перспективі, якщо не буде вжито коригувальних заходів. Тому оцінка таких індикаторів є важливою складовою системи раннього попередження фінансової кризи.

Наразі в економічній літературі, як українській, так і зарубіжній, представлено широкий спектр методичних підходів до прогнозування ймовірності банкрутства підприємств. Вони здебільшого ґрунтуються на аналізі фінансових показників і поділяються на чотири основні групи: експертні оцінки, економіко-математичні методи, методи оцінки фінансового стану та підходи із застосуванням інтелектуальних систем (рис. 1.7).

Рис. 1.7. Методи прогнозування ймовірності банкрутства підприємства

Джерело: складено автором за результатами систематизації джерел [12-

34]

Серед якісних підходів вирізняється модель Аргенті, яка акцентує увагу на управлінських прорахунках, вважаючи банкрутство наслідком довготривалого управлінського занепаду. Водночас найбільш поширеним у

практиці є економіко-математичний підхід, зокрема дискримінантний аналіз, який дозволяє прогнозувати кризові зміни з певним рівнем достовірності, моделюючи залежності між фінансовими показниками та факторними змінними (рис. 1.8, додаток А).

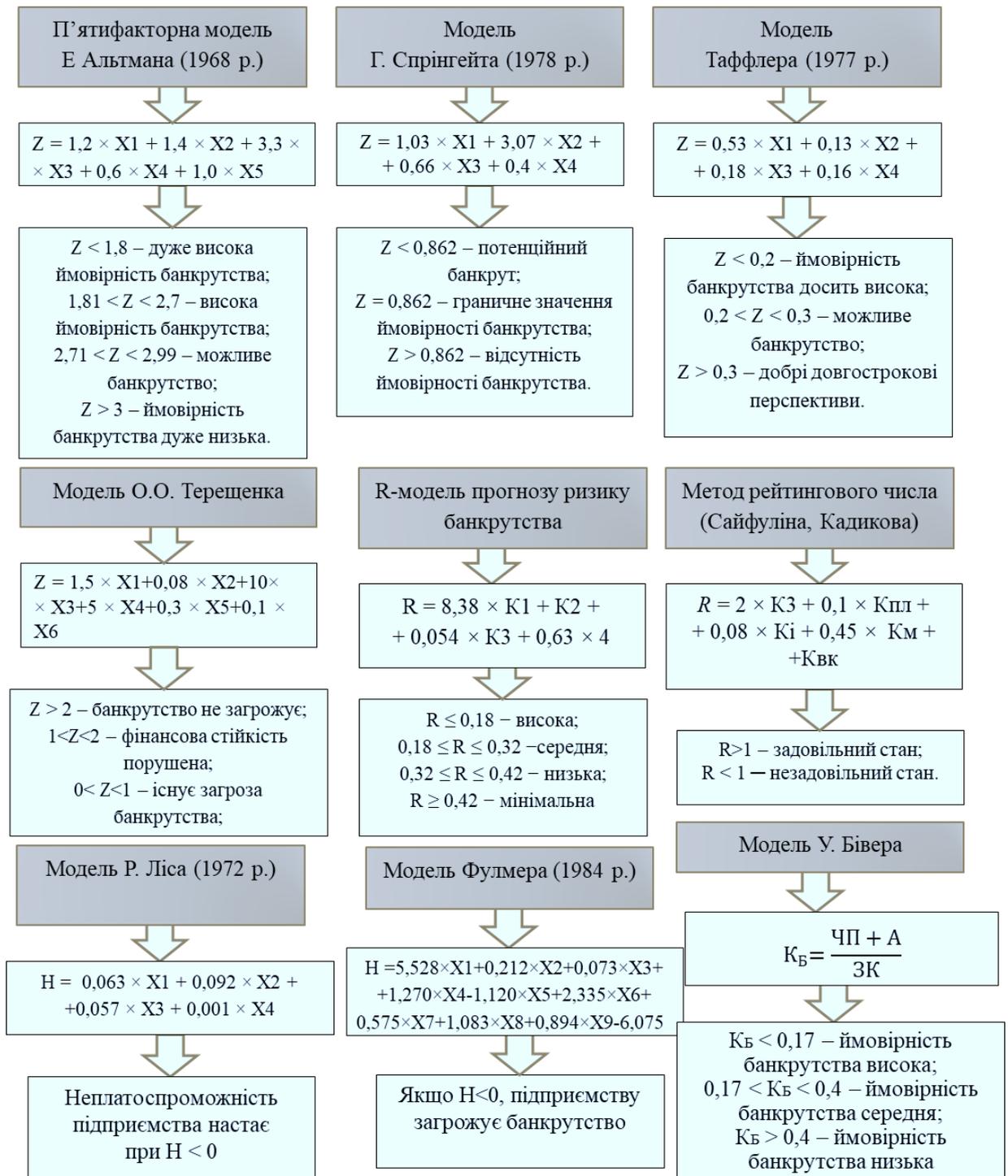

Рис. 1.8. Моделі прогнозування ймовірності банкрутства підприємства

Джерело: складено автором за результатами систематизації джерел [12-34]

При цьому необхідно враховувати, що іноземні моделі можуть бути менш ефективними в умовах української економіки через неврахування національної специфіки – особливостей обліку, оподаткування та галузевих ризиків. Тому застосування таких моделей потребує адаптації до вітчизняних умов.

Додатково використовуються альтернативні методи, зокрема кластерний аналіз, що забезпечує автоматизовану класифікацію підприємств за схожістю фінансових характеристик, та метод класифікаційних дерев, який забезпечує просту і наочну інтерпретацію результатів. Матричні моделі застосовуються здебільшого для оцінки інвестиційної привабливості, однак можуть використовуватися і для діагностики фінансових ризиків, хоча й із обмеженнями.

Вважаємо, що комплексне використання описаних методів та моделей прогнозування ймовірності банкрутства підприємства дає більш повну й достовірну оцінку та об'єктивний результат.

1.3. Фактори фінансової нестабільності та їх вплив на ризик банкрутства

У сучасних умовах динамічного та нестабільного бізнес-середовища фінансова нестабільність набуває характеру системного ризику, який суттєво ускладнює діяльність суб'єктів господарювання та підвищує ймовірність втрати платоспроможності, що в підсумку може призвести до банкрутства. У цьому контексті особливу увагу слід приділити ідентифікації та аналізу чинників, які спричиняють фінансову нестабільність підприємства, а також визначенню механізмів їх впливу на загрозу неплатоспроможності.

Фінансова нестабільність підприємства – це стан, за якого воно втрачає здатність своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед контрагентами, державними установами та власниками капіталу. Такий стан може виникати як наслідок зовнішніх або внутрішніх деструктивних впливів,

які знижують ефективність господарської діяльності та погіршують фінансові результати. У багатьох випадках саме комбінація декількох чинників призводить до критичного рівня фінансової вразливості.

Основні зовнішні та внутрішні фактори фінансової нестабільності підприємств в умовах сьогодення наведено на рис. 1.9.

Рис. 1.9. Фактори фінансової нестабільності підприємств

Джерело: складено автором за результатами систематизації джерел [19-26]

Фінансова нестабільність підприємства, як правило, формується під впливом комплексу внутрішніх і зовнішніх факторів, кожна з яких має власну природу, динаміку розвитку та наслідки для фінансового стану суб'єкта господарювання. Внутрішні чинники фінансової нестабільності є похідними від особливостей організації управління підприємством, рівня фінансової культури, ефективності управлінських рішень, а також загального стану ресурсного потенціалу. Так, недосконалість фінансового менеджменту, що виявляється у слабкому контролі за грошовими потоками, нерациональному

використанні обігових коштів або неналежному плануванні доходів і витрат, істотно підриває платоспроможність підприємства. Також ускладнення може виникати внаслідок структурних дисбалансів у джерелах фінансування, коли зростає залежність від позикового капіталу, що підвищує фінансове навантаження через обслуговування боргу. Паралельно, зниження рентабельності діяльності, зростання собівартості продукції, неефективне управління запасами, дебіторською заборгованістю або інвестиційною активністю посилюють напруженість фінансового стану, провокуючи касові розриви та порушення поточної платоспроможності.

Окрему загрозу становлять управлінські прорахунки, організаційна неузгодженість і дефіцит кваліфікованого персоналу, що створює бар'єри для швидкої адаптації підприємства до змін у внутрішньому чи зовнішньому середовищі. Нерідко причинами фінансової нестабільності стають невважені управлінські рішення, відсутність системи антикризового моніторингу та внутрішнього контролю, що перешкоджає своєчасному виявленню ризиків і реагуванню на них. Сукупність таких факторів формує внутрішню вразливість підприємства до кризових впливів та підвищує ймовірність втрати фінансової рівноваги.

Разом із тим, значну загрозу для стабільного функціонування підприємства створюють зовнішні чинники, які мають об'єктивний характер і не підлягають прямому впливу з боку менеджменту. Серед ключових детермінант варто виділити загальноєкономічні умови, зокрема рівень інфляції, коливання валютних курсів, доступність фінансового ресурсу, які безпосередньо впливають на вартість виробництва, прибутковість та інвестиційну привабливість бізнесу.

Погіршення макроекономічних умов призводить до зниження попиту, збільшення витрат і, відповідно, до скорочення фінансових резервів підприємства. Крім того, регуляторна та політична нестабільність, яка виявляється у частих змінах законодавства, фіскального навантаження чи адміністративного тиску, створює додаткові ризики для передбачуваності

господарської діяльності. Ускладнення бізнес-клімату або посилення бюрократичного втручання можуть суттєво впливати на динаміку доходів і витрат підприємств. У контексті конкурентного середовища надмірна насиченість ринку, поява агресивних гравців чи втрата ринкових позицій під впливом інновацій або цінової конкуренції негативно відбиваються на фінансових результатах, ускладнюючи підтримання платоспроможності.

Не менш важливими є соціальні фактори, які включають зміну споживчих переваг, динаміку реальних доходів населення та рівень безробіття. Ці аспекти прямо впливають на обсяг продажу, особливо для підприємств споживчого сектора, знижуючи виручку та створюючи додаткові труднощі у фінансовому плануванні. Партнерські ризики, пов'язані з невиконанням зобов'язань з боку клієнтів чи постачальників, можуть запускати ланцюгову реакцію неплатоспроможності, що особливо загрозово у періоди загального економічного спаду. Останніми роками дедалі більшої актуальності набувають так звані системні або екзогенні шоки – пандемії, природні катаклізми, військові конфлікти, які можуть паралізувати окремі сегменти економіки й загрозувати існуванню цілих галузей.

Таким чином, висока концентрація внутрішніх і зовнішніх негативних факторів фінансової нестабільності підвищує вірогідність неплатоспроможності, особливо в умовах відсутності системи раннього попередження кризових явищ.

Слід зазначити, що існує тісний взаємозв'язок між рівнем фінансової стабільності та ризиком банкрутства. Коли показники ліквідності, рентабельності, оборотності або фінансової автономії демонструють негативну динаміку, це є індикатором можливого погіршення платоспроможності. Особливо небезпечним є накопичення короткострокової заборгованості при одночасному зниженні обсягу грошових надходжень. У таких умовах підприємство втрачає можливість своєчасно обслуговувати свої зобов'язання, що з високою ймовірністю призводить до ініціювання процедури банкрутства (рис. 1.10).

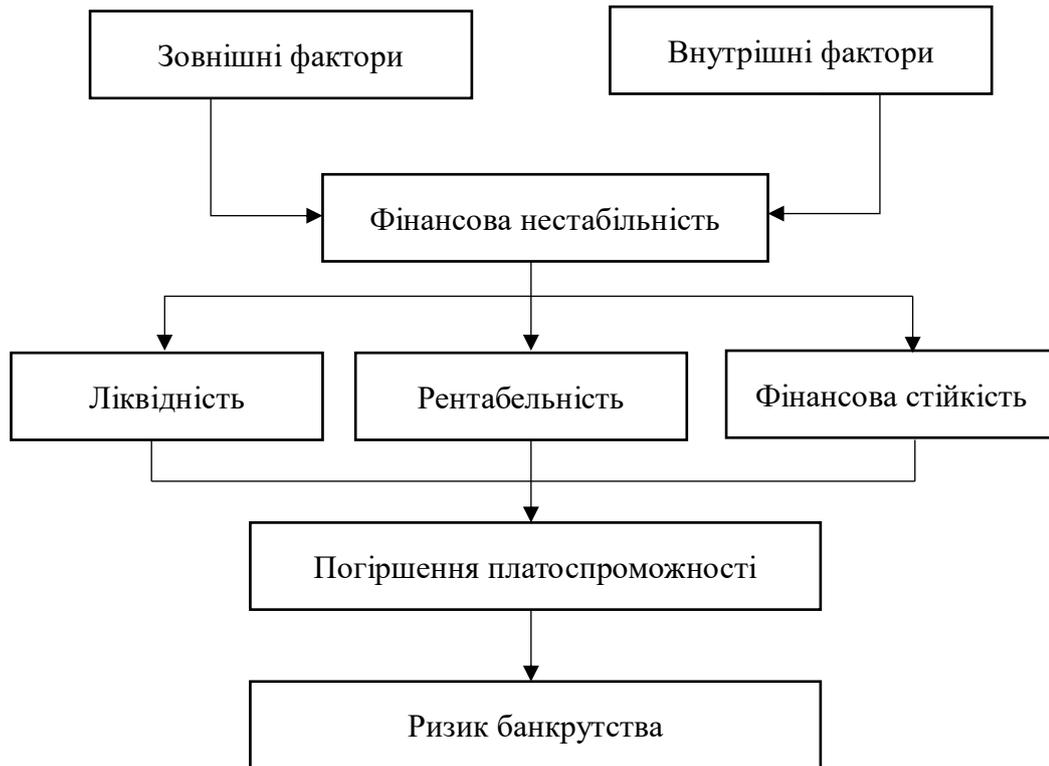

Рис. 1.10. Вплив факторів фінансової нестабільності на ризик банкрутства підприємства

Джерело: побудовано автором

Водночас, фінансова нестабільність не завжди веде до банкрутства, якщо своєчасно здійснити антикризові заходи. Прогнозування та моделювання фінансових ризиків, а також діагностика слабких місць підприємства дозволяє розробити стратегії стабілізації, зменшити вплив негативних чинників і забезпечити відновлення платоспроможності. Саме тому системна оцінка факторів фінансової нестабільності має інтегруватися у загальну модель управління підприємством.

Таким чином, фінансова нестабільність підприємства формується під впливом широкого спектру внутрішніх і зовнішніх чинників, які у взаємодії знижують ефективність його діяльності та підвищують ризик втрати платоспроможності. Своєчасне виявлення таких факторів, їх кількісна і якісна оцінка та впровадження системи раннього попередження є важливою складовою запобігання банкрутству. З огляду на це, підприємствам доцільно

впроваджувати комплексну систему фінансового моніторингу, яка дозволить не лише ідентифікувати ризики, а й здійснювати ефективне антикризове управління для забезпечення довготривалого економічного розвитку.

Отже, у першому розділі роботи розкрито теоретичні основи прогнозування ймовірності банкрутства підприємства. Визначено економічну сутність банкрутства як нездатність суб'єкта господарювання виконувати свої фінансові зобов'язання. В залежності від характеру і мотивів, банкрутство може бути реальне, фіктивне, технічне або навмисне.

Охарактеризовано наслідки банкрутства для самого підприємства, працівників, кредиторів, контрагентів та держави. Визначено, що незважаючи на переважно негативні наслідки, банкрутство виконує важливу економічну функцію – очищення ринку від неконкурентоспроможних, фінансово нежиттєздатних суб'єктів. Через процедуру банкрутства реалізується перерозподіл ресурсів у більш ефективні сектори, що сприяє оновленню структури економіки та формуванню більш динамічного бізнес-середовища. Водночас, для мінімізації втрат і недопущення соціально-економічної дестабілізації, важливим є запровадження дієвих механізмів ранньої діагностики фінансових труднощів.

Систематизовано ознаки ризику банкрутства підприємства у коротко-, середньо- і довгостроковому періоді, врахування яких дозволяє здійснювати фінансовий моніторинг та раннє виявлення ймовірності банкрутства. Охарактеризовано методи та моделі прогнозування ймовірності банкрутства підприємства з використанням закордонного досвіду.

Розглянуто фактори фінансової нестабільності та їх вплив на ризик банкрутства. Відображено взаємозв'язок зовнішніх і внутрішніх чинників фінансової нестабільності на ключові показники фінансового стану підприємства, що формують ризик його банкрутства.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА

АТ «УКРГАЗВИДОБУВАННЯ»

2.1. Дослідження фінансового стану АТ «Укргазвидобування»

Для оцінки потенційних ризиків банкрутства в умовах сучасної економічної турбулентності доцільним є проведення комплексного аналізу фінансового стану підприємства з метою виявлення основних тенденцій його розвитку. Дослідження проводимо на матеріалах Акціонерного товариства «Укргазвидобування», яке є провідним підприємством нафтогазової галузі України з державною формою власності, створеним у 1998 році як дочірнє підприємство АТ «Нафтогаз України».

АТ «Укргазвидобування» є стратегічно важливим суб'єктом енергетичного комплексу України, основною діяльністю якого є видобування природного газу, а також виробництво нафти, газового конденсату та нафтопродуктів. За результатами аналізу організаційно-економічної характеристики підприємства, воно класифікується як велике за розміром, із середньообліковою чисельністю персоналу понад 17 тисяч працівників. Компанія виконує функції материнської структури для низки підконтрольних організацій, серед яких ТОВ «Олександр», «Нафтогаз Дріллінг» та «Шебелинська вода», що дозволяє здійснювати комплексне управління виробничими, науковими й сервісними процесами у межах єдиної корпоративної стратегії. Організаційна структура товариства включає 11 філій, до складу яких входять ключові виробничі й наукові підрозділи, такі як газопромислові управління «Полтавагазвидобування», «Шебелинкагазвидобування», «Львівгазвидобування», науково-технічний центр УкрНДІгаз, бурове управління Укрбургаз тощо. Всі структурні одиниці не мають статусу окремих юридичних осіб, що забезпечує централізований контроль за управлінськими та фінансовими процесами. Серед напрямів операційної діяльності слід виокремити також реалізацію продукції через власну мережу

автозаправних станцій, що охоплює 22 АЗС у місті Харкові та Харківській області, а також надання послуг з буріння, транспортування та підготовки вуглеводневої сировини.

АТ «Укргазвидобування» бере участь у реалізації спеціальних обов'язків із забезпечення загальносуспільних інтересів у сфері постачання природного газу, здійснюючи його продаж АТ «Нафтогаз України» для потреб побутових споживачів та підприємств теплоенергетики. Крім того, підприємство має ліцензію на здійснення виробництва електроенергії, що свідчить про диверсифікацію діяльності та зростання енергетичної самодостатності компанії.

Структурно усі види комерційної діяльності АТ «Укргазвидобування» можуть бути згруповані в три ключові напрями: видобуток вуглеводневої сировини, її переробка та реалізація продукції, у тому числі через власну роздрібну мережу. Така диверсифікація бізнесу сприяє зменшенню залежності від кон'юнктурних коливань на окремих сегментах енергетичного ринку та забезпечує стабільні грошові потоки.

На внутрішньому ринку України АТ «Укргазвидобування» займає домінуючу позицію, забезпечуючи близько 70% від загального обсягу видобутку природного газу в країні. Це дозволяє компанії виступати ключовим постачальником ресурсу для споживачів різних категорій. Водночас у 2023 році на українському ринку газовидобутку функціонувало 68 підприємств, що свідчить про високу насиченість і конкурентність галузі. Основним конкурентом АТ «Укргазвидобування» виступає ПрАТ «Нафтогазвидобування», ринкова частка якого становить понад 22%, що вказує на сформовану конкурентну структуру ринку.

Зважаючи на позицію підприємства на ринку та його стратегічне значення для економічної, енергетичної й національної безпеки України важливим є прогнозування ймовірності банкрутства підприємства на основі аналізу ключових його фінансових показників. Експрес-аналіз фінансового стану АТ «Укргазвидобування» доцільно розпочати з оцінки його майнового стану з використанням агрегованого балансу (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Агрегований баланс АТ «Укргазвидобування» за 2021-2023 роки

Актив / пасив	2021 рік		2022 рік		2023 рік		Відхилення (+,-) 2022/2021		Темп зростання 2022/ 2021, %	Відхилення (+,-) 2023/2022		Темп зростання 2023/ 2022, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %		в сумі, тис. грн.	в питомій вазі, %	
1. Необоротні активи	186 028 143	94,45	248 733 047	94,46	231 123 715	89,98	62 704 904	0,02	133,71	-17 609 332	-4,48	92,92
1.1. Основні засоби і нематеріальні активи	185721613	94,29	2480085213	94,36	230356559	89,69	62 731 801	0,07	133,78	-18 096 855	-4,67	92,72
1.2. Довгострокові фінансові інвестиції	305 789	0,16	283 418	0,11	766 575	0,30	-22 371	-0,05	92,68	483 157	0,19	270,48
1.3. Інші необоротні активи і довгострокова дебіторська заборгованість	741	0,00	526	0,00	581	0,00	-215	0,00	70,99	55	0,00	110,46
2. Оборотні активи	10 940 863	5,55	14 577 942	5,54	25 726 755	10,02	3 637 079	-0,02	133,24	11 148 813	4,48	176,48
2.1. Запаси	3 636 984	1,85	4 198 812	1,59	3 549 249	1,38	561 828	-0,25	115,45	-649 563	-0,21	84,53
2.2. Дебіторська заборгованість	7503547	3,81	9832353	3,73	21418934	8,34	2 328 806	-0,08	131,04	11 586 581	4,60	217,84
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти	365 059	0,19	145 543	0,06	514 069	0,20	-219 516	-0,13	39,87	368 526	0,14	353,21
2.4. Витрати майбутніх періодів	32 424	0,02	23 373	0,01	33 362	0,01	-9 051	-0,01	72,09	9 989	0,00	142,74
2.5. Інші оборотні активи	309 942	0,16	378 622	0,14	211 141	0,08	68 680	-0,01	122,16	-167 481	-0,06	55,77
3. Власний капітал	156 708 657	79,56	202 526 579	76,92	202 896 264	78,99	45 817 922	-2,64	129,24	369 685	2,08	100,18
4. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	22 559 978	11,45	32 267 686	12,25	24 106 686	9,39	9 707 708	0,80	143,03	-8 161 000	-2,87	74,71
5. Поточні зобов'язання і забезпечення	17 700 371	8,99	28 516 724	10,83	29 847 520	11,62	10 816 353	1,84	161,11	1 330 796	0,79	104,67
5.1. Короткострокові кредити банків	6 427 590	3,26	12 956 175	4,92	11 288 014	4,39	6 528 585	1,66	201,57	-1 668 161	-0,53	87,12
5.2. Кредиторська заборгованість	4993009	2,53	10404513	3,95	11668336	4,54	5 411 504	1,42	208,38	1 263 823	0,59	112,15
5.3. Інші поточні зобов'язання	2 444 842	1,24	6246771	2,37	6891170	2,68	3 801 929	1,13	255,51	644 399	0,31	110,32
Баланс	196 969 006	100,00	263 310 989	100,00	256 850 470	100,00	66 341 983	-	133,68	-6 460 519	-	97,55

Упродовж аналізованого періоду загальний обсяг активів АТ «Укргазвидобування» зріс більш ніж удвічі: з 134,9 млрд грн у 2021 році до 256,8 млрд грн у 2023 році. Така позитивна динаміка свідчить про активне розширення майнової бази попри умови воєнного стану. Основна частка приросту зумовлена збільшенням необоротних активів, питома вага яких дещо зменшилася у 2023 році до 89,98%, що демонструє інтенсивні інвестиції у виробничі потужності та довгострокову інфраструктуру. Зокрема, вартість основних засобів і нематеріальних активів у 2023 році перевищила 2480 млрд грн, що становить 94,36% до загального обсягу (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Структура й динаміка активів АТ «Укргазвидобування» у 2021-2023 рр.

Оборотні активи АТ «Укргазвидобування», навпаки, демонструють стійку динаміку до зростання. У 2023 році їх обсяг суттєво збільшився до 25,7 млрд грн (з 10,9 млрд у 2021 році). Найбільше зростання спостерігалось у дебіторській заборгованості, яка у 2023 році зросла вдвічі до 21,4 млрд грн. Це може свідчити про нестабільність у розрахунках з контрагентами.

Грошові кошти та їх еквіваленти досягли максимального значення у 2023 році (514 млн грн), але у 2022 році скоротилися більш ніж удвічі до 145 млн грн, що вказує на потенційне зниження ліквідності підприємства.

Найвагомішим джерелом фінансування активів АТ «Укргазвидобування» є власний капітал, обсяг якого протягом 2021–2023 років зріс більш ніж у 1,5 рази з 156,7 до 202,9 млрд грн (рис. 2.2). Це свідчить про здатність підприємства генерувати прибутки та реінвестувати їх у розвиток. Питома вага власного капіталу майже не змінилася й у 2023 році становила 78,99%. Це означає, що фінансування здійснюється переважно за рахунок власних коштів.

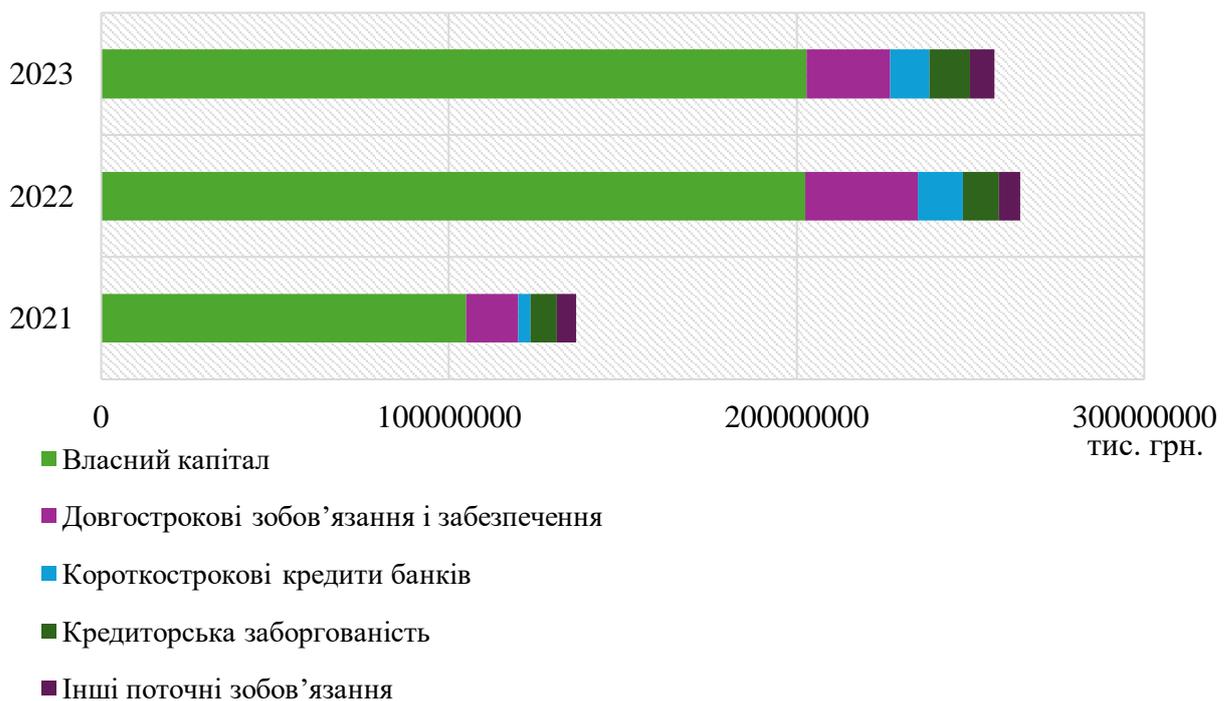

Рис. 2.2. Структура й динаміка джерел фінансування активів АТ «Укргазвидобування» у 2021-2023 рр.

Довгострокові зобов'язання АТ «Укргазвидобування» після суттєвого зростання у 2022 році дещо зменшилися у 2023 році з 32,3 млрд грн до 24,1 млрд грн. Особливо швидко зростали поточні зобов'язання, зокрема короткострокові кредити банків, обсяг яких збільшився майже у 2 рази у 2023 році порівняно з 2021 роком (до 11,3 млрд грн). Також спостерігається стрімке зростання кредиторської заборгованості (більш ніж у 2 рази у 2023 році), що може свідчити про збільшення розрахунків «у борг», що у довгостроковій перспективі є ризикованим.

Загалом, в результаті аналізу майна й капіталу АТ «Укргазвидобування» можна виявити певні ознаки фінансової кризи на підприємстві. Зокрема, спостерігається зниження загального обсягу активів на понад 6,4 млн грн порівняно з попереднім роком, що супроводжується скороченням питомої ваги необоротних активів на 4,5 п.п., попри те, що саме вони становлять основу довгострокової інвестиційної стабільності підприємства. Ще однією ознакою погіршення фінансового стану є зростання частки оборотних активів, зокрема дебіторської заборгованості, яка збільшилась більш ніж удвічі, до понад 21 млн грн. Це може вказувати на проблеми зі стягненням коштів від контрагентів або на зміну політики продажів у бік менш ліквідних умов. Також, хоча власний капітал залишився на стабільному рівні, відбулося скорочення довгострокових зобов'язань, але з одночасним підвищенням поточних, що зменшує фінансову стійкість у довгостроковій перспективі. Підприємство може стикнутися з проблемами при виконанні короткострокових фінансових зобов'язань. Це підтверджує також дисбаланс в обсягах дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства (рис. 2.3).

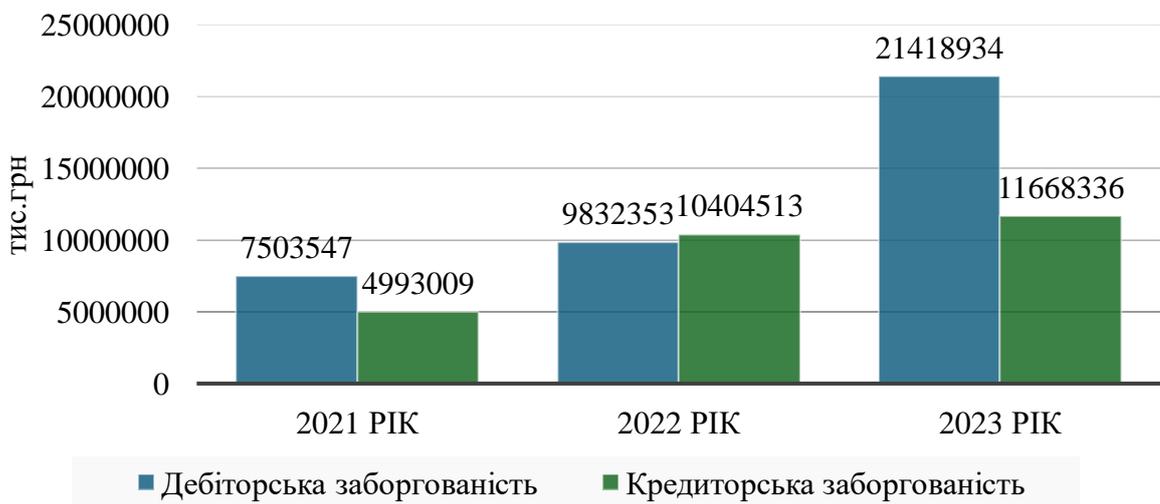

Рис. 2.3. Динаміка співвідношення дебіторської й кредиторської заборгованості АТ «Укргазвидобування» у 2021-2023 рр.

Співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю слугує індикатором ефективності реалізованої підприємством політики

комерційного кредитування. Збалансоване значення цього показника, наближене до одиниці, вважається оптимальним, оскільки вказує на здатність суб'єкта господарювання здійснювати кредитування покупців за рахунок коштів, залучених від постачальників. Такий фінансовий механізм дозволяє уникнути відволікання власного капіталу на кредитування клієнтів, що, у свою чергу, створює передумови для спрямування вільних ресурсів на розвиток операційної діяльності підприємства [47].

Найбільш наближеною до цього оптимального співвідношення була ситуація на АТ «Укргазвидобування» у 2022 році: дебіторська заборгованість становила 10404513 тис. грн, тоді як кредиторська – 9832353 тис. грн. Це свідчило про можливість своєчасного погашення зобов'язань за умови надходження коштів від дебіторів. У 2023 році спостерігалось порушення цього балансу, адже обсяг дебіторської заборгованості перевищив кредиторську майже вдвічі. Це означає, що значна частина коштів підприємства «заморожена» у вигляді боргів контрагентів, які ще не надійшли, в той час як зобов'язання перед постачальниками та іншими кредиторами залишаються актуальними й потребують погашення. Така ситуація створює ризик розриву платіжного циклу, коли підприємство не може вчасно розраховуватись зі своїми зобов'язаннями через затримки надходження коштів від дебіторів. Це також може свідчити про слабкий контроль за розрахунками з покупцями або збільшення частки сумнівних боргів. Якщо тенденція збережеться, підприємство може зіткнутися з дефіцитом ліквідності, що вимагатиме або залучення додаткових кредитів, або продажу активів, або перегляду кредитної політики щодо клієнтів.

У цілому, попри зростання обсягу активів і власного капіталу, фінансовий стан АТ «Укргазвидобування» супроводжується зростанням фінансових ризиків. Основні ознаки потенційної фінансової кризи – це зростання боргового навантаження з одночасним зменшенням обсягів грошових коштів. Для поглибленого аналізу виявлених ризиків варто оцінити ліквідність, платоспроможність та фінансову стійкість підприємства.

2.2. Аналіз основних фінансових показників діяльності підприємства

Вплив зовнішніх та внутрішніх факторів фінансової нестабільності проявляється у динаміці основних показників рентабельності, фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства.

Загалом, попри виклики воєнного стану стратегічно важливе підприємство АТ «Укргазвидобування» зберігає прибуткову діяльність (рис. 2.4). Утім у 2023 році відбулося зменшення величини валового і чистого прибутку, що обумовлено зменшенням чистого доходу та зростанням виробничих витрат.

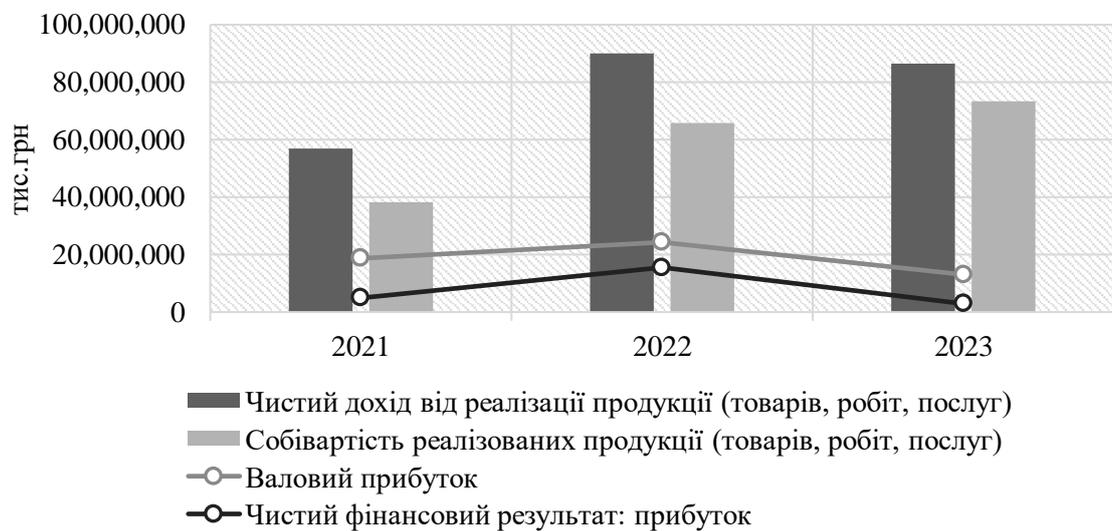

Рис. 2.4. Динаміка фінансових результатів діяльності АТ «Укргазвидобування» протягом 2021-2023 рр.

Діяльність АТ «Укргазвидобування» є рентабельною, утім у 2023 році витрати зростали вищими темпами, ніж доходи, що зумовило деяке зменшення показників прибутковості й рентабельності підприємства.

Для аналізу стабільності діяльності АТ «Укргазвидобування» та оцінювання залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування розраховано показники фінансової стійкості (табл. 2.2), значення яких вказують на те, що рівень фінансової стійкості АТ «Укргазвидобування» упродовж аналізованого періоду загалом є задовільним.

Таблиця 2.2

Показники фінансової стійкості АТ «Укргазвидобування» за 2021-2023 рр.

№ з/п	Показники	2021	2022	2023	Темп зростання	
					2022/2021	2023/2022
1	Наявність власних коштів підприємства в обороті	-12951180	-29017721	-45927362	224,05	158,27
2	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,89	0,91	0,89	102,54	97,97
3	Коефіцієнт автономії	0,78	0,80	0,77	102,36	96,67
4	Коефіцієнт фінансової залежності	1,29	1,26	1,30	97,70	103,44
5	Коефіцієнт фінансового ризику	0,29	0,26	0,30	89,62	116,92
6	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,02	-0,04	-0,07	-222,04	163,79
7	Коефіцієнт покриття запасів	0,85	-1,77	-3,24	-208,86	183,11
8	Коефіцієнт загальної заборгованості	0,22	0,20	0,13	91,73	65,55
9	Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу	3,51	3,91	3,35	111,58	85,53

Значення коефіцієнта фінансової стійкості АТ «Укргазвидобування» залишалось близьким до одиниці, що вказує на здатність підприємства вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання й утримувати стійке фінансове становище. Аналогічно, коефіцієнт автономії в межах 0,77–0,80 свідчить про високу частку власного капіталу у структурі джерел фінансування. Водночас незначне зниження цього показника у 2022 році сигналізує про зростання залежності від зовнішніх фінансових ресурсів.

Коефіцієнт фінансової залежності залишався в допустимих межах, однак у 2022 році спостерігалася негативна зміна тенденції, що може свідчити про зниження самофінансування. Коефіцієнт фінансового ризику знаходився на прийнятному рівні, але в 2023 році відбулося зростання його значення до 0,30, що є тривожним сигналом і свідчить про посилення навантаження на позикові ресурси та збільшення ймовірності настання фінансових ускладнень.

Також виявлено ризики для збереження фінансової стійкості АТ «Укргазвидобування», які обумовлені негативним та зростаючим

значенням показника наявності власних коштів в обороті від –12,9 млрд грн у 2021 р. до –45,9 млрд грн у 2023 р., що підтверджує критичну залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування в короткостроковому періоді.

Водночас, критично низькі значення коефіцієнта маневреності власного капіталу є тривожним сигналом про вкрай обмежені можливості АТ «Укргазвидобування» мобілізувати власні кошти у разі фінансових труднощів, що знижує його фінансову гнучкість. Ще одним негативним аспектом є від’ємне значення коефіцієнта покриття запасів, починаючи з 2021 року, що вказує на брак прибутку для забезпечення ефективного управління запасами. Така ситуація характерна для прихованої фінансової нестабільності, коли формальні індикатори виглядають оптимістично, але внутрішня структура балансу не забезпечує операційної гнучкості. Це відображається у кризовому фінансовому стані, який виявлений за результатами розрахунку трикомпонентного показника фінансової стійкості у 2022-2023 рр. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Класифікація типу фінансової стійкості АТ «Укргазвидобування»

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+,-) 2022/2021		Відхилення (+,-), 2023/2022	
				у сумі, тис. грн.	темп зростання, %	у сумі, тис. грн.	темп зростання, %
Загальна величина запасів	2 301 942	3 653 144	4 223 143	1 351 202	158,70	569 999	115,60
Наявність власних коштів	-12951180	-29017721	-45927362	-16 066 541	224,05	-16 909 641	158,27
Наявність власних та довгострокових позикових коштів (робочий капітал)	1948250	-6457743	-13669729	-8 405 993	-331,46	-7 211 986	211,68
Наявність загальних коштів	5447132	-30153	-713554	-5 477 285	-0,55	-683 401	2366,44
Фв=В-Зп	-15 253 122	-32 670 865	-50 150 505	-17 417 743	214,19	-17 479 640	153,50
Фвд=Вд-Зп	-353 692	-10 110 887	-17 892 872	-9 757 195	2858,67	-7 781 985	176,97
Фзк=ЗК-Зп	3 145 190	-3 683 297	-4 936 697	-6 828 487	-117,11	-1 253 400	134,03
Трикомпонентний показник фінансової стійкості S(Ф)={S1(Фв), S2(Фвд), S3(Фзк)}	{0; 0; 1}	{0; 0; 0}	{0; 0; 0}	-	-	-	-

Отже, хоча підприємство має достатньо високий рівень капіталізації та формально зберігає фінансову стійкість, глибокі диспропорції між власним і оборотним капіталом, погіршення показників маневреності, зростання фінансового ризику та дефіцит обігових коштів свідчать про приховані фінансові загрози. Якщо ці структурні викривлення не будуть усунені, у середньостроковій перспективі вони можуть трансформуватися у повноцінну кризу ліквідності та втрату платоспроможності, динаміка показників яких проаналізована в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Показники ліквідності й платоспроможності АТ «Укргазвидобування»
у 2021-2023 рр.

№ з/п	Показники	2021	2022	2023	Темп зростання	
					2022/2021	2023/2022
Показники ліквідності						
1	Власний оборотний капітал (ВОК)	1948250	-6457743	-13669729	-331,46	211,68
2	Загальний коефіцієнт ліквідності (покриття)	1,13	0,63	0,52	55,80	81,82
3	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,98	0,42	0,37	43,14	86,92
4	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,02	0,02	0,01	155,50	38,27
5	Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей	0,17	0,49	0,16	292,91	33,83
6	Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості	0,95	0,43	0,34	45,14	79,77
Показники платоспроможності						
7	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,11	-0,59	-0,94	-510,75	160,11
8	Коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства	4,51	4,91	4,35	109,01	88,47
9	Коефіцієнт фінансового левериджу	0,14	0,14	0,16	101,43	110,64
10	Коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності	0,45	0,14	0,18	31,19	124,75
11	Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості	0,06	0,02	0,05	33,45	228,03
12	Коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами	-0,12	-0,19	-0,23	150,09	122,47

Аналіз динаміки показників ліквідності та платоспроможності АТ «Укргазвидобування» за 2021–2023 роки свідчить про погіршення фінансового становища підприємства в короткостроковому періоді, незважаючи на наявність достатнього обсягу чистих активів (рис. 2.5).

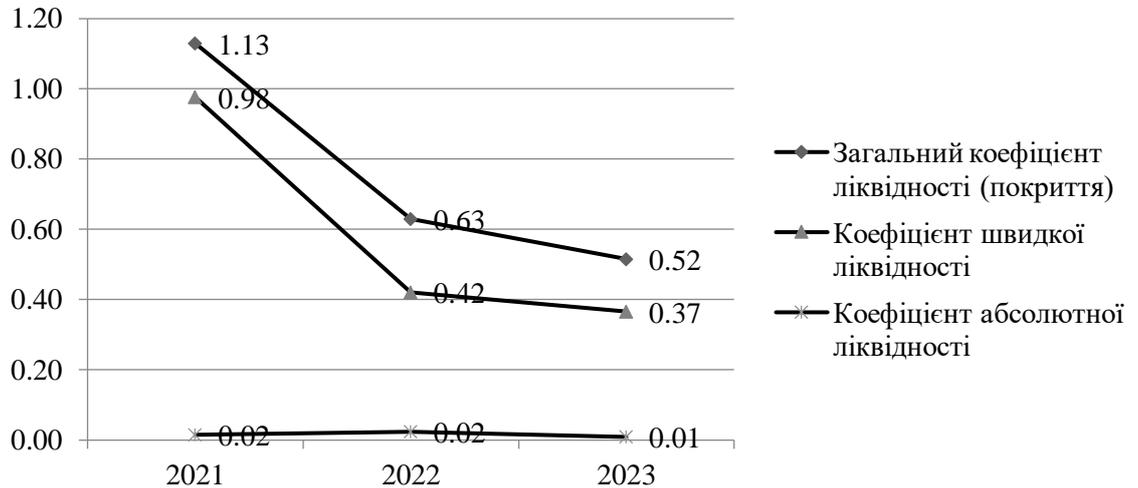

Рис. 2.5. Динаміка показників ліквідності АТ «Укргазвидобування» за 2021-2023 рр.

Насамперед варто звернути увагу на різке скорочення власного оборотного капіталу з позитивного значення 1,95 млрд грн у 2021 році до –13,7 млрд грн у 2023 році. Це свідчить про стійкий дефіцит власних джерел фінансування для поточних активів і, відповідно, про зростаючу потребу в залученні короткострокових позикових ресурсів для підтримки операційної діяльності. Така тенденція підтверджується також негативною динамікою коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними коштами, який знизився з 0,11 до –0,94, що є критично неприйнятним значенням.

Загальний коефіцієнт ліквідності, що демонструє здатність підприємства покрити всі поточні зобов'язання за рахунок обігових активів, також знизився з 1,13 до 0,52, що свідчить про втрату мінімального рівня фінансової гнучкості АТ «Укргазвидобування». Аналогічна динаміка простежується за коефіцієнтом швидкої ліквідності, який упав до рівня 0,37. Водночас коефіцієнт абсолютної ліквідності, який розраховується лише на основі грошових коштів та їх

еквівалентів, залишається на рівні близькому до нуля, що підтверджує дефіцит грошових резервів на рахунках підприємства. Негативні значення має й коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості, що демонструє зменшення частки ліквідних дебіторських активів у структурі обігових коштів.

Як наслідок, коефіцієнт загальної платоспроможності, хоч і утримується на відносно високому рівні (4,35 у 2023 році), має тенденцію до зниження. Це вказує на те, що хоча підприємство формально має достатньо активів для покриття зобов'язань, структура цих активів є недостатньо мобільною.

Рис. 2.6. Динаміка показників платоспроможності АТ «Укргазвидобування» за 2021-2023 рр.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності свідчить про нездатність підприємства самостійно відновити ліквідність у короткостроковій перспективі – значення залишається на рівні значно нижче нормативного (0,18 у 2023 році). Підвищення коефіцієнта фінансового левериджу до 0,16 свідчить про поступове зростання частки позикових коштів у капіталі, що підвищує чутливість підприємства до змін ринкової кон'юнктури та вартості боргового фінансування.

Отже, виявлено критичний дефіцит ліквідних ресурсів АТ «Укргазвидобування» та нездатність підприємства оперативно розраховуватись за своїми короткостроковими зобов'язаннями без зовнішньої підтримки. Беручи до уваги, що усі акції АТ «Укргазвидобування» перебувають у власності НАК «Нафтогаз України» – державної компанії,

доцільним є розгляд можливості залучення бюджетного цільового фінансування з метою покращення фінансової стійкості підприємства енергетичної галузі, що має стратегічне значення економічної безпеки України. При збереженні такої структури капіталу та активів існує ризик подальшого поглиблення платіжної кризи, зростання залежності від кредиторів і поступової втрати фінансової автономії, що обумовлює необхідність оцінювання ймовірності банкрутства підприємства.

2.3. Діагностика ймовірності банкрутства АТ «Укргазвидобування»

У зв'язку з виявленими ознаками зниження платоспроможності АТ «Укргазвидобування» доцільним є проведення прогнозування ймовірності банкрутства з використанням основних аналітичних моделей. З огляду на організаційно-правову форму підприємства доцільно застосувати п'ятифакторну модель Альтмана, адаптовану для акціонерних товариств.

Результати розрахунку проміжних показників та результати діагностики банкрутства АТ «Укргазвидобування» у 2023 р. за моделлю Альтмана представлено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Прогнозування ймовірності банкрутства АТ «Укргазвидобування» за моделлю Альтмана

№	Показник	Значення	Коефіцієнт	Добуток
K ₁	Оборотні активи – Короткострокові зобов'язання) / Всього активів	0,4654	1,2	0,5584
K ₂	Нерозподілений прибуток / Всього активів	0,0515	1,4	0,0721
K ₃	ЕВІТ / Всього активів	0,0464	3,3	0,1532
K ₄	Власний капітал / Всі зобов'язання	3,3318	0,6	1,9991
K ₅	Виручка / Всього активів	0,1740	1,0	0,1740
	Z	-	-	2,96

За отриманими результатами $Z > 2,7$, що відповідає так званій «сірій зоні» (1,81–2,99), у якій неможливо однозначно сказати, чи загрожує компанії банкрутство. Проте наближення до порогу 3,0 говорить про те, що

підприємство перебуває в умовно безпечному фінансовому становищі з низькою ймовірністю втрати платоспроможності. Основний внесок у показник забезпечили високий рівень виручки щодо загальних активів, значна капіталізація (власний капітал у 3,3 рази перевищує зобов'язання), а також наявність значного робочого капіталу. Ці фактори свідчать про стійке фінансове становище, навіть якщо воно не ідеальне за всіма параметрами.

Результати розрахунку проміжних показників та результати діагностики банкрутства АТ «Укргазвидобування» у 2023 р. за моделлю Г. Спрінгейта наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Прогнозування ймовірності банкрутства АТ «Укргазвидобування» за моделлю Г. Спрінгейта

№	Показник	Значення	Коефіцієнт	Добуток
K ₁	(Оборотні активи – Короткострокові зобов'язання) / Всього активів	0,4654	1,03	0,4793
K ₂	Чистий прибуток / Всього активів	0,0455	3,07	0,1397
K ₃	ЕВІТ / Всі зобов'язання	0,3793	0,66	0,2503
K ₄	Власний капітал / Всього активів	0,4079	0,4	0,1632
	Z	-	-	1,03

Оскільки $Z > 0,862$, АТ «Укргазвидобування» не є потенційним банкрутом. Розрахований індекс 1,03 перевищує граничне значення 0,862, що є критерієм стійкого фінансового становища компанії. Це свідчить про високу ймовірність збереження підприємством платоспроможності у найближчій перспективі. Суттєвий вплив на підсумковий результат мали показники чистого прибутку до активів, ЕВІТ до зобов'язань та високий робочий капітал. Комбінація цих факторів демонструє достатню прибутковість операційної діяльності АТ «Укргазвидобування», ефективне використання активів і здатність покривати поточні зобов'язання.

Результати розрахунку проміжних показників та результати діагностики банкрутства АТ «Укргазвидобування» у 2023 р. за моделлю Р. Ліса наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Прогнозування ймовірності банкрутства АТ «Укргазвидобування» за моделлю Р. Ліса

№	Показник	Значення	Коефіцієнт	Добуток
X ₁	Чистий прибуток / Всього активів	0,0455	0,063	0,0029
X ₂	Власний капітал / Всього активів	0,4079	0,092	0,0375
X ₃	Чистий прибуток / Виручка	0,2616	0,057	0,0149
X ₄	Оборотні активи / Короткострокові зобов'язання	8,1601	0,001	0,0082
Константа		-	-	-0,0170
Н		-	-	0,0465

Значення моделі Ліса склало 0,046, що перевищує порогове значення 0,037, яке вважається межею фінансової стабільності. Це означає, що АТ «Укргазвидобування» має невисоку ймовірність банкрутства за критеріями цієї моделі. Незважаючи на те, що деякі коефіцієнти (наприклад, прибуток до виручки) мали середній рівень, підприємство демонструє високу ліквідність: оборотні активи у понад 8 разів перевищують короткострокові зобов'язання. Це компенсує потенційні ризики, пов'язані зі змінною прибутковістю.

Результати розрахунку проміжних показників та результати діагностики банкрутства АТ «Укргазвидобування» у 2023 р. за моделлю Фулмера наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Прогнозування ймовірності банкрутства АТ «Укргазвидобування» за моделлю Фулмера

№	Показник	Значення	Коефіцієнт	Добуток
X ₁	Власний капітал / Всього активів	0,4079	5,528	2,2550
X ₂	Нерозподілений прибуток / Всього активів	0,0515	0,212	0,0109
X ₃	ЕВІТ / Необоротні активи	0,0989	0,073	0,0072
X ₄	Оборотні активи / Короткострокові зобов'язання	8,1601	1,27	10,3634
X ₅	Чистий прибуток / Виручка	0,2616	0,66	0,1727
Константа		-	-	-6,0750
Н		-	-	6,73

Модель Фулмера дала результат 6,73, що значно перевищує безпечний рівень у 0,5. Це свідчить про відсутність загрози банкрутства

АТ «Укргазвидобування» та стабільне фінансове становище підприємства. Особливу роль у позитивному результаті відіграли значна частка власного капіталу у структурі активів та високий рівень ліквідності. Навіть враховуючи поправку на амортизацію, компанія має надлишок ресурсів для покриття поточних потреб і забезпечення стабільної операційної діяльності.

Результати розрахунку проміжних показників та результати діагностики банкрутства АТ «Укргазвидобування» у 2023 р. за моделлю Таффлера наведено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Прогнозування ймовірності банкрутства АТ «Укргазвидобування» за моделлю Таффлера

№	Показник	Значення	Коефіцієнт	Добуток
X ₁	ЕВІТ / Короткострокові зобов'язання	0,7144	0,53	0,3787
X ₂	Оборотні активи / Всього активів	0,5304	0,13	0,0689
X ₃	Робочий капітал / Всього активів	0,4654	0,18	0,0838
X ₄	Виручка / Всього активів	0,1740	0,16	0,0278
	Z	-	-	0,56

Індекс Таффлера дорівнює 0,56, що значно перевищує поріг 0,3, який відокремлює платоспроможні компанії від потенційно банкрутів. Це свідчить про добру здатність підприємства генерувати прибуток та обслуговувати борги. Високий результат забезпечений ефективною роботою основного капіталу, стабільним ЕВІТ і низьким навантаженням короткостроковими зобов'язаннями. Навіть за консервативною оцінкою, підприємство впевнено виконує свої зобов'язання і має достатній грошовий резерв.

Результати розрахунку проміжних показників та результати діагностики банкрутства АТ «Укргазвидобування» у 2023 р. за моделлю О. Терещенка наведено в табл. 2.9. Індекс Терещенка становить 4,67, що інтерпретується як показник надійного фінансового стану. Значення значно перевищує нульову межу, яка розділяє фінансово стійкі та нестійкі підприємства. Результат досягнуто завдяки сукупному впливу наявного оборотного капіталу, високого рівня капіталізації, а також ефективного використання активів. За цією

моделлю підприємство входить до категорії фінансово надійних з мінімальним ризиком банкрутства.

Таблиця 2.9

Прогнозування ймовірності банкрутства АТ «Укргазвидобування» за моделлю О. Терещенка

№	Показник	Значення	Коефіцієнт	Добуток
X ₁	Робочий капітал / Всього активів	0,4654	0,69	0,3211
X ₂	Нерозподілений прибуток / Всього активів	0,0515	0,52	0,0268
X ₃	Чистий прибуток / Всього активів	0,0455	0,12	0,0055
X ₄	Власний капітал / Зобов'язання	3,3318	1,30	4,3314
X ₅	Виручка / Всього активів	0,1740	-0,10	-0,0174
	Z	-	-	4,67

Розраховане значення за моделлю У. Бівера становить 0,3718 що перевищує безпечну межу у 0,2. Це вказує на прийнятний рівень платоспроможності підприємства з точки зору грошових потоків. Компанія показує стійку здатність покривати зобов'язання прибутком, що забезпечує низький ризик ліквідної кризи. Простота моделі У. Бівера підкреслює фундаментальну фінансову стабільність підприємства без необхідності складної структури активів.

На основі розрахунків семи фінансових моделей банкрутства АТ «Укргазвидобування» демонструє стабільний фінансовий стан та низький рівень ризику банкрутства (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Ймовірність банкрутства АТ «Укргазвидобування» за різними моделями

№	Модель	Значення	Інтерпретація
1	Альтмана	2,96	Середній ризик, банкрутство малоймовірне
2	Г. Спрінгейта	1,03	Низька ймовірність банкрутства
3	Р. Ліса	0,046	Низька ймовірність банкрутства
4	Фулмера	6,73	Низька ймовірність банкрутства
5	Таффлера	0,56	Низька ймовірність банкрутства
6	О. Терещенка	4,67	Низька ймовірність банкрутства
7	У. Бівера	0,37	Низький ризик неплатоспроможності

Модель Альтмана показує значення у «сірій зоні», що свідчить про помірну, але контрольовану фінансову стабільність. У той же час інші моделі – Спрінгейта, Ліса, Фулмера, Таффлера, Бівера та Терещенка – однозначно класифікують підприємство як фінансово стійке. Показники ліквідності, рентабельності та капіталізації перебувають на прийнятному рівні, а запас фінансової міцності достатній для продовження діяльності без значних загроз. Особливо сильні позиції підприємство демонструє у показниках ліквідності (високий робочий капітал) та покриття зобов'язань власним капіталом. Це свідчить про ефективне управління активами та прибуткову операційну діяльність. Таким чином, за сукупністю моделей можна зробити висновок, що ймовірність банкрутства в коротко- та середньостроковій перспективі є низькою.

Отже, у другому розділі роботи проведено оцінювання фінансового стану та ймовірності банкрутства підприємства на матеріалах АТ «Укргазвидобування». За результатами розрахунків можна зробити висновки, що АТ «Укргазвидобування» є вертикально інтегрованою компанією нафтогазового комплексу України із потужною виробничо-технологічною базою, стабільною ринковою позицією та високим рівнем значущості як для національної енергетичної безпеки, так і для економічної стабільності держави загалом.

За результатами аналізу фінансового стану АТ «Укргазвидобування» виявлено як сильні сторони в діяльності підприємства, так і окремі дестабілізуючих факторів, що знижують його фінансову гнучкість. Зокрема, підприємство зберігає високу питому вагу власного капіталу, що є свідченням достатньої капіталізації та фінансової незалежності у стратегічному вимірі. Однак, активна концентрація інвестицій у необоротні активи супроводжується зменшенням частки оборотних, що негативно позначається на здатності оперативно реагувати на зовнішні виклики. Незважаючи на збільшення

загального обсягу активів, у структурі балансу спостерігається поглиблення диспропорцій, зокрема в напрямку надмірного накопичення нефінансових ресурсів при зростанні боргового навантаження.

Поглиблений аналіз фінансових коефіцієнтів підприємства виявив ряд критичних тенденцій, що свідчать про погіршення поточного фінансового стану. Упродовж досліджуваного періоду відбулося суттєве зниження рівнів ліквідності: підприємство втратило здатність у повному обсязі покривати свої короткострокові зобов'язання, що є ознакою порушення платіжної дисципліни. Негативні значення власного оборотного капіталу свідчать про нестачу внутрішніх джерел для фінансування операційної діяльності. Погіршення значень маневреності капіталу та забезпеченості оборотних активів власними ресурсами вказує на обмеженість у прийнятті оперативних управлінських рішень у кризових умовах. Поряд із цим зростання короткострокових кредитів і кредиторської заборгованості формує додатковий ризик втрати платоспроможності у випадку фінансових ускладнень на ринку.

Прогнозування ймовірності банкрутства за допомогою класичних моделей Альтмана, Спрінгейта, Ліса, Фулмера, Таффлера, Терещенка та Бівера засвідчило відносну стабільність фінансового стану підприємства в середньостроковій перспективі. Основні моделі, орієнтовані на оцінку платоспроможності та фінансової стійкості, класифікують підприємство в зоні низького ризику банкрутства. Разом з тим, зважаючи на негативну динаміку окремих інтегральних показників, зокрема диспропорції у структурі активів та зобов'язань, АТ «Укргазвидобування» доцільно зосередити зусилля на реструктуризації оборотного капіталу, диверсифікації джерел фінансування та підвищенні ефективності управління ліквідністю з метою запобігання потенційним ризикам неплатоспроможності.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

3.1. Рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості й платоспроможності АТ «Укргазвидобування»

За результатами проведеного аналізу фінансового стану АТ «Укргазвидобування» встановлено, що, попри загалом високий рівень капіталізації підприємства та домінування власного капіталу в структурі джерел фінансування, впродовж 2021–2023 років спостерігається тенденція до погіршення ключових показників ліквідності, платоспроможності й маневреності. Особливо критичною є ситуація з нестачею власного оборотного капіталу, яка зумовлює зростаючу залежність підприємства від короткострокових позикових ресурсів. Це об'єктивно формує фінансові ризики та обмежує здатність підприємства своєчасно виконувати поточні зобов'язання.

Для недопущення фінансової кризи на підприємстві у контексті поглиблення макроекономічної нестабільності, високої турбулентності енергетичного ринку та підвищення чутливості підприємств до зовнішніх шоків варто впровадити низку заходів щодо підвищення платоспроможності АТ «Укргазвидобування» (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Рекомендований порядок підвищення платоспроможності АТ «Укргазвидобування»

Застосування методів фінансового оздоровлення підприємства має на меті відновлення його стабільного функціонування та зміцнення фінансової рівноваги в середньостроковій перспективі. Така мета реалізується через забезпечення сталого грошового потоку від основної діяльності, підтримання належного рівня ліквідності активів та підвищення ефективності функціонування, зокрема рентабельності операційної діяльності [52].

На другому етапі процесу фінансової стабілізації доцільно впроваджувати конкретні заходи, спрямовані на мінімізацію зобов'язань і зміцнення короткострокової платоспроможності. Йдеться, зокрема, про ініціювання процедур реструктуризації простроченої заборгованості, перегляд графіків погашення штрафних санкцій, а також створення резервів для обслуговування новостворених поточних зобов'язань. Поступове зниження боргового навантаження має відбуватись із урахуванням фінансових можливостей підприємства та ринкової кон'юнктури.

Важливою складовою стабілізаційної стратегії є оцінка внутрішнього потенціалу підприємства щодо мобілізації фінансових ресурсів. Це, передусім, передбачає реалізацію неефективно використовуваних або надлишкових активів, зниження витрат до економічно обґрунтованого мінімуму, впровадження політики енергоефективності та ресурсозбереження. Такі кроки дозволяють зменшити операційні витрати й водночас звільнити додаткові кошти для підтримки ліквідності.

Довгострокові методи фінансової стабілізації орієнтовані на забезпечення сталої платоспроможності підприємства в перспективі. Вони включають, зокрема, структурну перебудову балансу, оптимізацію співвідношення власного та позикового капіталу, а також формування стійкої до зовнішніх дестабілізуючих факторів фінансової моделі. Одним із пріоритетних напрямів є вихід на нові ринкові сегменти та пошук перспективних ніш для реалізації продукції чи послуг. Водночас доцільним є налагодження співпраці зі стратегічними інвесторами з метою залучення довгострокових інвестиційних ресурсів.

Зміст стабілізаційної програми зводиться до раціонального управління грошовими потоками з метою усунення дисбалансу між доходами та витратами. Це включає використання як наявних ресурсів, зосереджених у складі активів, так і потенційних фінансових джерел, які можуть бути активізовані після виходу підприємства з кризового стану.

Подолання кризової нестабільності потребує зміцнення ліквідної позиції шляхом або збільшення обсягів надходжень, або зменшення потреби в оборотному капіталі. У першому випадку важливим є монетизація активів, яка, однак, часто вимагає від управлінського персоналу прийняття нетипових або складних рішень, іноді пов'язаних із частковими втратами. У другому – актуальним є впровадження політики економного використання ресурсів із фокусом на підвищення ефективності операційної діяльності.

Одним із доступних інструментів оперативного залучення грошових ресурсів у рамках антикризових заходів є реалізація короткострокових фінансових інвестицій. Такий механізм, як правило, вже передбачений на підприємствах, що перебувають у фазі фінансових труднощів. Проте у періоди низької активності фондового ринку виникає проблема визначення реальної ринкової вартості цінних паперів. Через це можливість швидкої реалізації інвестицій обмежується високим рівнем дисконту, який залежить від готовності контрагентів здійснювати купівлю за зниженою ціною.

Ще одним поширеним заходом у рамках програми стабілізації є відступлення прав вимоги за дебіторською заборгованістю. Утім, цей інструмент пов'язаний із необхідністю застосування суттєвих знижок, що часто перевищують первинні очікування керівництва підприємства. У ряді випадків дисконт може сягати 20–50%, що обумовлює продаж прав вимоги за майже будь-якою запропонованою ціною задля негайного поповнення обігових коштів.

Реалізація готової продукції для покриття поточних фінансових зобов'язань також має певні обмеження. З одного боку, це може призвести до втрат унаслідок продажу продукції нижче собівартості. З іншого — викликати

податкові зобов'язання, які, у свою чергу, впливають на структуру грошових потоків і можуть створити фіскальні ризики в подальшій діяльності підприємства.

Продаж надлишкових товарно-матеріальних цінностей здійснюється, як правило, за нижчою ціною порівняно з ціною придбання, навіть попри можливу майбутню потребу у відновленні таких запасів. У цьому випадку підприємство здійснює маневрування між зменшенням негайного фінансового навантаження та зростанням майбутніх витрат.

У контексті реінвестування або скорочення капіталовкладень підприємство може припинити реалізацію окремих інвестиційних проєктів шляхом відмови від об'єктів незавершеного будівництва або невикористаного обладнання, а також через вихід із корпоративних прав. Прийняття таких рішень здійснюється на основі оцінки реальної здатності інвестицій генерувати прибуток, а не виходячи з довгострокових стратегічних міркувань.

Істотне значення в стабілізаційній політиці має також реструктуризація активів, зокрема відчуження нерентабельних структурних підрозділів і об'єктів невиробничої сфери. Залежно від їхньої участі у виробничому процесі, окремі об'єкти можуть бути або ліквідовані, або інтегровані в основну технологічну структуру підприємства. Для прийняття таких рішень необхідно провести експертну оцінку рівня виробничої залежності об'єктів, що дозволяє мінімізувати операційні ризики при скороченні витрат.

Подальший етап передбачає передачу функцій допоміжних підрозділів (наприклад, ремонтно-механічних або будівельних цехів) на аутсорсинг, що дозволяє знизити адміністративні та виробничі витрати. У завершальній фазі підприємство може вивести зі складу активів збиткові цехи, які відіграють другорядну роль у технологічному циклі, передавши відповідні функції зовнішнім виконавцям.

Реалізація основного виробничого обладнання розглядається як крайній захід у рамках антикризового управління, що застосовується лише за відсутності інших джерел фінансової підтримки. Такий продаж зазвичай

здійснюється з дисконтом, нижчим за балансову вартість, і може супроводжуватись податковими ускладненнями. Оптимальним варіантом є вирішення подібних питань у процесі стратегічної реструктуризації, а не в межах стабілізаційної програми.

Загальна мета фінансового оздоровлення полягає у формуванні умов для зниження вартості капіталу підприємства та підвищення його ринкової цінності. Досягнення цього вимагає коригування фінансової стратегії, впровадження інноваційних підходів, а також розвитку управлінських компетенцій, що дозволяють ефективно керувати виробничо-збутовою діяльністю.

Кожен етап фінансової стабілізації передбачає реалізацію комплексу оперативних, тактичних і стратегічних рішень, спрямованих на поступове виведення підприємства зі стану неплатоспроможності. Важливо підкреслити, що відповідні процедури не зумовлюють припинення функціонування компанії, а мають на меті відновлення її платоспроможності й створення основи для подальшого стабільного розвитку.

У разі вичерпання внутрішніх резервів підприємство може звернутися до зовнішніх джерел фінансової допомоги, зокрема державної підтримки, стратегічних партнерств або залучення довгострокового фінансування. У цьому контексті ключову роль відіграє процес реструктуризації, що передбачає перегляд матеріальної та нематеріальної структури активів підприємства для підвищення його операційної ефективності.

В умовах ринкової економіки санація розглядається як універсальний інструмент для забезпечення гнучкого реагування на внутрішні та зовнішні загрози, що виникають у кризовий період. Залежно від характеру та глибини фінансових проблем, можуть застосовуватись різні форми реабілітації – від внутрішньої санації до процедур, які реалізуються за участі зовнішніх інвесторів або в межах судової справи про банкрутство. Усі ці заходи мають спільну мету – відновити фінансову рівновагу підприємства та запобігти втраті його платоспроможності.

Рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості АТ «Укргазвидобування» в контексті його фінансового оздоровлення з метою недопущення неплатоспроможності та ризику банкрутства наведено на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості й платоспроможності АТ «Укргазвидобування»

Зважаючи на виявлені фінансові ризики для недопущення фінансової кризи на АТ «Укргазвидобування» варто зміцнити фінансову стійкість підприємства шляхом перегляду структури джерел фінансування з метою досягнення більш збалансованого співвідношення між власним і позиковим капіталом. Поточна ситуація свідчить про суттєве зростання частки короткострокових зобов'язань, що формує високий рівень фінансового ризику в умовах коливань ліквідності. У цьому контексті доцільним є поступове заміщення короткострокових кредитів на довгострокові інструменти фінансування, зокрема через цільові позики, облігаційні позики або державні програми підтримки. Така трансформація дозволить знизити навантаження на поточну платоспроможність та забезпечити більшу передбачуваність грошових потоків.

Для зміцнення короткострокової фінансової гнучкості підприємству варто ініціювати формування внутрішнього резерву ліквідності, який дозволить оперативно реагувати на непередбачувані зміни кон'юнктури або платіжні розриви. Джерелами такого фонду можуть бути частина нерозподіленого прибутку, доходи від реалізації неключових активів або диверсифіковані надходження з додаткових видів діяльності. Наявність такого інструменту сприятиме зменшенню залежності від зовнішнього кредитного фінансування в умовах короткострокової нестабільності.

З метою забезпечення надходження стабільного грошового потоку АТ «Укргазвидобування» слід активізувати управління дебіторською заборгованістю, зокрема шляхом впровадження чітких процедур контролю, кредитної політики та скорочення термінів розрахунків. Доцільним є запровадження системи раннього попередження прострочення, оцінки платоспроможності контрагентів та застосування фінансових стимулів для дострокових оплат. Також розглядається можливість використання факторингових інструментів як засобу прискорення обіговості активів.

Іншим важливим напрямом забезпечення фінансової стійкості є впровадження комплексної системи управління фінансовими ризиками, що включає їхню ідентифікацію, оцінку, моніторинг та хеджування. У контексті діяльності АТ «Укргазвидобування», з урахуванням залежності від коливань цін на енергоресурси, валютних коливань і регуляторного середовища, слід розробити інструменти внутрішнього контролю й антикризового реагування, що забезпечать мінімізацію втрат і збереження платоспроможності.

З огляду на державну форму власності АТ «Укргазвидобування» та його стратегічне значення для енергетичної безпеки країни, одним із інструментів посилення фінансової стійкості може стати залучення інвестицій через механізми державно-приватного партнерства (ДПП). Участь у спільних проєктах з модернізації виробництва, логістики або цифровізації управління дозволить зменшити тиск на бюджет і забезпечити стабільні джерела довгострокового фінансування.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме відновленню операційної ефективності АТ «Укргазвидобування», підвищенню рівня платоспроможності й формуванню довгострокових передумов для економічної стійкості підприємства в умовах високої фінансової нестабільності.

3.2. Заходи раннього виявлення фінансової кризи для запобігання банкрутства підприємства в умовах фінансової нестабільності

Ефективне ведення бізнесу в сучасних умовах передбачає не лише реагування на вже наявні ознаки кризового стану, а й своєчасну ідентифікацію ранніх сигналів фінансової нестабільності, що можуть призвести до втрати платоспроможності та зростання загрози банкрутства.

У цьому контексті важливим елементом антикризового управління виступає формування системи раннього попередження фінансової кризи, яка базується на регулярному моніторингу ключових показників фінансового стану та оперативному аналізі їх динаміки. Основне завдання таких заходів полягає у своєчасному виявленні критичних відхилень від нормативних параметрів, що дозволяє ініціювати превентивні заходи до того, як фінансова ситуація набуде незворотного характеру.

Фінансовий стан підприємства є змінною величиною, що формується під впливом низки факторів як внутрішнього, так і зовнішнього походження. Одні чинники сприяють зростанню вартості підприємства та посиленню його конкурентних позицій на ринку, інші ж можуть дестабілізувати діяльність і спричинити фінансові утруднення. У такому контексті особливого значення набуває здатність управлінської ланки своєчасно реагувати на виклики й формувати стратегії розвитку з урахуванням допустимого рівня ризику.

Запобігання банкрутству підприємства в умовах фінансової нестабільності доцільно розглядати крізь призму системного підходу, який передбачає комплексне, взаємопов'язане управління усіма складовими фінансово-господарської діяльності. Такий підхід ґрунтується на усвідомленні

того, що фінансова неспроможність є наслідком не окремого чинника, а сукупності взаємодіючих внутрішніх і зовнішніх процесів, що призводять до порушення балансу між активами, зобов'язаннями, доходами та витратами підприємства. Відповідно, ефективна антикризова політика має не обмежуватися локальними заходами фінансової стабілізації, а реалізовуватись як структурована система моніторингу, діагностики, прогнозування та управління ризиками за ключовими напрямками, які наведено на рис. 3.3.

Рис. 3.3. Напрями запобігання банкрутства підприємства в умовах фінансової нестабільності

З позиції системного підходу процес запобігання банкрутству розглядається як безперервний цикл, що охоплює виявлення слабких місць у фінансовому стані підприємства, оцінку поточних і перспективних загроз, визначення їх причинно-наслідкових зв'язків і розробку адаптивних управлінських рішень. Особлива увага приділяється побудові ефективного механізму зворотного зв'язку, який забезпечує оперативне реагування на виявлені відхилення від нормативних значень ключових фінансових індикаторів. Такий механізм дозволяє не лише ідентифікувати загрози на ранніх етапах, а й оцінити ефективність впроваджених рішень у реальному часі.

У межах системного підходу банкрутство не сприймається як одномоментна подія, а як кінцева фаза тривалого процесу фінансового виснаження. Тому основний акцент у діяльності управлінських структур зміщується з реактивних на проактивні дії, спрямовані на формування фінансової стійкості, адаптацію до зовнішніх змін, розвиток внутрішнього потенціалу й підвищення адаптивності бізнес-моделі. Саме інтеграція управлінських, аналітичних і інформаційних компонентів у єдину систему прийняття рішень створює умови для стабільного функціонування підприємства навіть в умовах економічної турбулентності.

Більшість випадків неплатоспроможності підприємств мають у своїй основі накопичення внутрішніх фінансових дисбалансів, які могли б бути ідентифіковані на ранніх етапах за умови належного моніторингу та аналітичної діагностики. Саме на початковій стадії, коли зовнішні прояви ще не є очевидними, а негативна динаміка основних показників лише починає формуватися, зберігається найвищий потенціал для успішної корекції траєкторії розвитку підприємства без істотних втрат.

Рання діагностика фінансової кризи передбачає безперервне спостереження за динамікою ключових фінансових індикаторів (ліквідності, платоспроможності, рентабельності, структури капіталу) та їх своєчасне оцінювання в контексті загального фінансового циклу підприємства.

Моніторинг цих показників має здійснюватися виходячи з концепції розвитку фінансової кризи, що представлена на рис. 3.4.

Рис. 3.4. Схема розвитку фінансової кризи та банкрутства підприємства

Забезпечення сталого функціонування підприємства в умовах ринкової економіки вимагає постійного підтримання його ефективної діяльності та належного рівня фінансової стійкості. Управління фінансовою стійкістю передбачає застосування концептуально обґрунтованих підходів і відповідного методичного інструментарію для комплексного аналізу закономірностей фінансового розвитку підприємства в динамічному економічному середовищі. В основі таких підходів лежить категорія фінансового оздоровлення, яка трактується як цілеспрямований процес подолання кризових явищ і відновлення платоспроможності суб'єкта господарювання.

Ефективність процесу фінансової санації безпосередньо залежить від якості розробленої стратегії, спрямованої на відновлення фінансової рівноваги, підвищення конкурентоспроможності та попередження неплатоспроможності. Комплекс заходів, передбачених такою стратегією, охоплює реструктуризацію ресурсної бази, виявлення внутрішніх резервів, оптимізацію витрат і усунення неефективних ланок у структурі управління та виробництва.

На початковому етапі фінансового оздоровлення першочерговим завданням є відновлення платоспроможності, що дозволяє зупинити деградацію фінансового стану та уникнути банкрутства. У довгостроковій перспективі акцент зміщується на ефективне використання наявного потенціалу підприємства для генерації доходів, стабілізації грошових потоків та формування основи для подальшого розвитку в умовах мінливої ринкової кон'юнктури.

Загалом, процес діагностики ознак фінансової кризи на підприємстві повинен бути інтегрованим у загальну систему стратегічного та оперативного управління. Виявлення початкових проявів фінансової нестабільності дозволяє не лише запобігти розвитку повномасштабної кризи, а й адаптувати бізнес-модель до нових умов, зберігаючи конкурентоспроможність і привабливість для інвесторів.

У цьому контексті особливо важливим є формування адаптивної системи раннього попередження про загрози, яка включає не лише бухгалтерський облік і фінансову звітність, а й використання сучасних аналітичних методів, зокрема прогнозних моделей, економіко-математичного моделювання та автоматизованих інструментів фінансового скринінгу. Визначення порогових значень показників, відхилення від яких сигналізує про необхідність антикризового реагування, має ґрунтуватися на попередньо затверджених сценаріях розвитку подій та індикативних межах, узгоджених з реальними можливостями підприємства.

Ефективне попередження банкрутства передбачає не лише моніторинг показників, а й готовність оперативно реагувати на виявлені відхилення шляхом формування варіативної системи управлінських рішень. Важливу роль у цьому відіграє стратегічне планування, яке дозволяє не лише передбачити потенційні загрози, а й сформувані ресурси для їх нейтралізації. Зокрема, йдеться про гнучке фінансове планування, структурну оптимізацію витрат, ревізію активів, а також запровадження інструментів внутрішнього контролю й управління ризиками.

Слід зазначити, що своєчасне попередження кризових процесів вимагає від управлінського персоналу не лише володіння відповідними інструментами фінансового аналізу, а й стратегічного мислення, здатності працювати в умовах невизначеності та швидко приймати обґрунтовані рішення. З цієї точки зору, раннє виявлення фінансової кризи набуває рис не лише технічної, а й управлінської компетенції, що безпосередньо впливає на здатність підприємства адаптуватися до динамічного середовища.

Таким чином, запобігання банкрутству через ранню ідентифікацію фінансової кризи є одним із ключових елементів антикризового управління підприємством. Цей процес має ґрунтуватися на системному аналізі, своєчасній аналітичній оцінці ризиків та впровадженні гнучких механізмів управління. Лише за умови створення такої цілісної, інтегрованої системи раннього попередження підприємство здатне підтримувати фінансову рівновагу, мінімізувати наслідки зовнішніх викликів та забезпечити безперервність своєї економічної діяльності.

Отже, у третьому розділі роботи за результатами проведеного дослідження визначено та обґрунтовано основні напрями запобігання банкрутству АТ «Укргазвидобування» в умовах зростаючої фінансової нестабільності.

Запропоновано низку рекомендацій щодо підвищення фінансової стійкості й платоспроможності АТ «Укргазвидобування» шляхом збільшення гнучкості структури капіталу, диверсифікації джерел фінансування та оптимізації внутрішніх ресурсів підприємства. Особлива увага приділена необхідності системного аналізу фінансового стану та впровадженню механізмів раннього виявлення ознак фінансової кризи, що дозволяє своєчасно ідентифікувати загрози й мінімізувати ймовірність настання критичної неплатоспроможності. Доведено, що досягнення стабільного фінансового результату можливе лише за умови комплексного використання внутрішніх

резервів, залучення зовнішньої підтримки, а також реалізації антикризових програм, адаптованих до особливостей діяльності суб'єкта господарювання.

На основі результатів діагностики та прогнозування ймовірності банкрутства підтверджено, що ефективне фінансове відновлення вимагає врахування специфіки чинників зовнішнього середовища, темпів накопичення боргових зобов'язань, рівня поточної ліквідності та організаційної спроможності підприємства до оперативних змін. Зроблено висновок, що адаптація підприємства до викликів кризового середовища має ґрунтуватися на системному підході до управління, який поєднує аналітичну діагностику, гнучке фінансове планування та ефективну реалізацію стратегічних управлінських рішень.

Визначено, що системний підхід до раннього виявлення ознак фінансової дестабілізації передбачає інтеграцію методик фінансової діагностики, прогнозного аналізу та сценарного моделювання в єдину аналітичну платформу, яка дозволяє підприємству забезпечити постійне оновлення інформації щодо поточної та перспективної фінансової стійкості. Реалізація таких заходів сприяє зміцненню здатності підприємства протистояти потенційним викликам і мінімізувати ймовірність настання критичних фінансових подій, зокрема банкрутства.

Загалом, результати дослідження свідчать про доцільність активного впровадження інструментів превентивного управління фінансовими ризиками, а також розробки адаптивної моделі антикризового управління, яка дозволить АТ «Укргазвидобування» зберегти фінансову рівновагу, уникнути негативних наслідків банкрутства та забезпечити основу для сталого розвитку в довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило обґрунтувати теоретичні й методичні положення прогнозування ймовірності банкрутства та практичних рекомендацій щодо покращення фінансового стану підприємства в умовах фінансової нестабільності. Отримані результати дають підстави для таких висновків.

1. Визначено економічну природу, класифікаційні ознаки та основні наслідки банкрутства як елементу ринкової економіки. З'ясовано, що банкрутство виступає проявом фінансової неспроможності підприємства виконувати свої зобов'язання, а його види (реальне, технічне, фіктивне, навмисне) мають різні причини та юридичні наслідки. Обґрунтовано, що банкрутство, поряд із деструктивними наслідками, виконує регуляторну функцію в економіці, сприяючи перерозподілу ресурсів на користь ефективніших суб'єктів господарювання, а також очищенню ринку від фінансово нестабільних підприємств.

2. Досліджено сучасні методи і моделі прогнозування ймовірності банкрутства підприємства. Проаналізовано зарубіжний і вітчизняний досвід побудови діагностичних моделей, зокрема: Альтмана, Спрінґейта, Ліса, Фулмера, Таффлера, Терещенка, Бівера та Сайфуліна-Кадикова. З'ясовано, що кожна з моделей базується на аналізі різних груп фінансових коефіцієнтів та має специфіку застосування залежно від галузі та особливостей підприємства. Визначено доцільність комбінованого застосування декількох моделей для підвищення точності діагностики фінансової неспроможності на ранніх етапах її прояву.

3. Проведено систематизацію зовнішніх і внутрішніх факторів фінансової нестабільності, які впливають на зростання ризику банкрутства підприємства. Визначено, що дестабілізуючі фактори поділяються за джерелом походження, тривалістю дії та характером впливу на фінансові

результати. З'ясовано, що внутрішні чинники (неефективне управління, надмірна частка необоротних активів, збиткова діяльність) формують базу для розвитку фінансових труднощів, тоді як зовнішні (економічна нестабільність, державне регулювання, конкуренція) посилюють їхній ефект. Побудовано схему впливу цих факторів на ключові показники фінансового стану підприємства.

4. Здійснено комплексну оцінку фінансового стану АТ «Укргазвидобування» на основі показників балансу, структури капіталу, ліквідності, платоспроможності та рентабельності. Встановлено, що підприємство має потужний виробничо-ресурсний потенціал і стратегічну роль на ринку, проте окремі фінансові показники демонструють негативну динаміку. Зокрема, спостерігається зниження рівнів ліквідності та наявність негативного оборотного капіталу. Виявлено дисбаланси у структурі джерел фінансування, що вказують на потребу у їх оптимізації з метою збереження фінансової гнучкості в умовах нестабільного середовища.

5. Здійснено прогнозування ймовірності банкрутства АТ «Укргазвидобування» за 2021–2023 роки із застосуванням кількох діагностичних моделей. Результати обчислень свідчать про відносно стабільне фінансове становище підприємства, однак за окремими показниками зафіксовано тенденції до погіршення, які потребують посиленого контролю. Модель Альтмана класифікує підприємство у зоні помірного ризику, що вимагає впровадження коригувальних заходів. Зроблено висновок, що постійна діагностика й оновлення прогнозних оцінок дозволяють уникнути критичних сценаріїв фінансової неспроможності.

6. Обґрунтовано практичні рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості й платоспроможності АТ «Укргазвидобування». Запропоновано напрямки оптимізації структури капіталу, підвищення маневреності власного капіталу, а також вдосконалення управління оборотними активами. Визначено доцільність запровадження політики диверсифікації джерел фінансування, контролю за дебіторською заборгованістю та використання механізмів

реінвестування в оборотний цикл. Обґрунтовано, що збереження фінансової рівноваги потребує системної роботи над скороченням короткострокових зобов'язань та раціональним використанням внутрішніх резервів підприємства.

7. Сформовано комплекс заходів раннього виявлення фінансової кризи, які мають превентивний характер і спрямовані на запобігання банкрутству в умовах економічної нестабільності. Зазначено, що інтеграція методик фінансового моніторингу, сценарного моделювання та адаптивного планування дає змогу підприємству оперативно реагувати на потенційні загрози. Доведено ефективність системного підходу до виявлення деструктивних фінансових тенденцій, зокрема через використання індикаторів ліквідності, рентабельності та кредиторської залежності. Зроблено висновок, що запровадження таких механізмів дозволяє знизити ризик банкрутства та підтримувати стабільність функціонування підприємства в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Дата оновлення : 06.10.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Кодекс України з процедур банкрутства. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>
3. Методичні рекомендації з виявлення ознак неплатоспроможності підприємств і ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства і доведення до банкрутства. *Наказ Міністерства економіки України* від 19.01.2006 р. № 14. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME06025.html
4. Порядок погодження умов і порядок проведення санації державних підприємств до відкриття провадження у справі про банкрутство за рахунок небюджетних джерел фінансування. *Постанова КМУ* від 30 січня 2013 р. № 38. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/38-2013-%D0%BF#Text>
5. Рекомендації Президії Вищого господарського суду України від 04.06.04 р. №04-5/1193. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SD04027.html
6. Пластун О.Л. Визначення сутності поняття «банкрутство» в сучасній науковій літературі. *Вісник ЖДТУ*. 2015. № 2. С. 256- 261.
7. Шершньова З.Є., Багацький В.М., Гетманцева Н.Д. Антикризове управління підприємством : навч. посіб. за заг. ред. З.Є. Шершньової. К. : КНЕУ, 2017. 680 с.
8. Рудика В. І., Великий Ю. М., Зьома О. Д. Економічна сутність поняття «банкрутство»: причини виникнення та наслідки на підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2018. №18. С. 127–132.
9. Бланк І. А. Основи фінансового менеджменту. Серія «Бібліотека фінансового менеджера»; Вип. 3. К.: Ника-Центр. 1999. 512 с.

10. Шинкар М. Гносеологічні підходи до змісту банкрутства (неспроможності) та примусової ліквідації банківських установ як інституту національного права. *Підприємництво, господарство і право: господарське право і процес*. 2017. №6. С. 68- 72.
11. Загородна О. Діагностика фінансового стану і стійкості функціонування підприємства. *Економічний аналіз*. 2020. Вип. 7. С. 262–265.
12. Булижин І.В. Історичний розвиток неплатоспроможності та банкрутства: компаративний аналіз світового й українського досвіду. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2015. № 17. Том 2. 55-58.
13. Невмержицька С.М., Марценюк С.О. Принципи виникнення та шляхи подолання фінансової кризи на підприємстві. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2018/68.pdf
14. Onyshchenko S., Maslii O., Maksymenko A. Financial security hazards of Ukraine: identification and systematization. *Economics and Regions*. 2019. №2 (73). P. 72-80.
15. Діденко Є. О. Модель антикризового управління підприємством. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2015. №3 (87) : Серія «Економічні науки». С. 53-58.
16. Сукрушева Г.О. Папуцин В.М. Причини та наслідки банкрутства вітчизняних підприємств у сучасних умовах. *Економіка та управління підприємствами: економіка і суспільство*. 2017. Вип. № 9. С. 682-686.
17. Коваленко О.В., Скляренко К.В. Банкрутство підприємства України: причини та наслідки. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_4_066.pdf
18. Маслій О.А., Галушка Р.М. Ієрархічний аналіз ризиків і загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Економічний простір*. 2025. № 198. С. 69–75. <https://doi.org/10.30838/EP.198.69-75>
19. Абрамова А.С., Духніч О.В. Основні причини банкрутства підприємства України та заходи по запобіганню їх неплатоспроможності. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/11/262.pdf>

20. Якименко-Терещенко Н.В., Палієнко О.І. Антикризове управління промисловими підприємствами. *Молодий вчений*. 2018. № 5.1 (57.1). С. 98–101.
21. Matkovskiy A.V., Pugach A.A. Analysis the Threats to Economic Security of Ukraine in Modern Conditions of Functioning the National Economy. *European Applied Sciences*. Germany. № 2, 2014. 196 p.
22. Олександренко І. В., Іщук Л. І. Основні причини банкрутства підприємств. *Економічний форум*. 2015. № 2. С. 222- 226.
23. Кудінова А.О., Маслій О.А., Буряк А.А. Формалізація ризиків і загроз економічній безпеці України в умовах цифровізації. *Управління змінами та інновації*. 2024. №12. С. 25–31. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2024-12-4>
23. Сушко В. І., Павлюк Т. С. Класифікація моделей оцінки ймовірності банкрутства підприємств. *Економіка: теорія та практика*. 2014. №. 1. С. 72-83.
24. Чібісова І.В. Методи оцінки і прогнозування банкрутства підприємства. URL: [http://kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/64.pdf](http://kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/64.pdf)
25. Волкова Н., Степанко О. Прогнозування ризику настання банкрутства на підприємстві. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. № 2 (02). С. 173-178. <https://doi.org/10.32782/dees.2-29>
26. Островська Г., Квасовський О. Аналіз практики використання зарубіжних методик (моделей) прогнозування ймовірності банкрутства підприємств. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/14182/1/B2.pdf>
27. Тимошук О.Л., Дорундяк К.М. Оцінювання ймовірності банкрутства підприємств за допомогою дискримінантного аналізу та нейронних мереж. *Системні дослідження та інформаційні технології*. 2018. №2. С. 22-34.
28. Онищенко С.В., Маслій О.А. Міжнародні індексні системи оцінки бізнес-середовища в Україні. *Фінансовий простір*. 2020. №3 (39). С. 168-179.
29. Мороз С. І. Порівняльний аналіз існуючих моделей прогнозування ймовірності банкрутства підприємств. *Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси*. 2016. №. 9 (2). С. 437-442.
30. Власюк В., Гордієнко К., Пшенична А. Оцінка ймовірності

банкрутства вітчизняних підприємств (на прикладі ПАТ «Комбінат «Тепличний»). *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 68–72.

31. Погребняк А. Ю. Порівняльний аналіз методик оцінки ймовірності банкрутства в системі антикризового управління на підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2014. № 7. С. 344-352.

32. Іщенко Н. А. Діагностика ймовірності банкрутства підприємства. *Вісн. Економічні науки*. 2017. № 31. С. 256–265.

33. Про компанію. УкрГазВидобування. URL: <https://ugv.com.ua/uk/page/pro-kompaniu>

34. Виробництво електричної енергії. URL: <https://ugv.com.ua/uk/page/virobnictvo-elektricnoi-energii>.

35. АЗС. УкрГазВидобування. URL: <https://ugv.com.ua/uk/page/azs>

36. Реалізація природного газу. URL: <https://ugv.com.ua/uk/page/realizacia-prirodnogo-gazu>

37. Бугай В. З., Омельченко В. М. Аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства. *Держава та регіони*. 2018. № 1. С. 34–39.

38. Жалінська І. Діагностика ймовірності настання банкрутства підприємства в антикризовому управлінні: сучасні підходи та класифікація моделей. *Вісник ЖДТУ*. 2015. № 3 (73). С. 62–67.

39. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 6. Том 1. С. 249-258.

40. Пугач О. А. Світовий досвід упередження загроз економічній безпеці національної економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. Вип. 12 (3). С. 43–46.

41. Пігуль Н.Г., Клименко А.В., Пігуль Є.І. Аналіз фінансової стійкості підприємств України. URL: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2019/1_12_uk/35.pdf

42. Марущак Т.М. Аналіз впливу ліквідності та платоспроможності на фінансовий стан. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2018/BF/>

43. Клименко В.С. Методика оцінки платоспроможності та ліквідності підприємства. URL: http://www.vtei.com.ua/konfa/27_03/4/7.pdf
44. Onyshchenko S.V., Masliy O.A., Buriak A.A. Threats and risks of ecological and economic security of Ukraine in the conditions of war. XVII International Scientific Conference «Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment», 7-10 November 2023, Kyiv, Ukraine. 2023. Mon23-072. DOI: <https://doi.org/10.3997/2214-4609.2023520072>
45. Погріщук Г.Б., Присяжнюк С.В. Ідентифікація фінансової кризи на підприємстві. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/3_ukr/80.pdf
46. Ляпунова Н. Стійка фінансова неспроможність як ознака приховування банкрутства. *Вісник Академії правових наук України*. 2015. № 3. С.64
47. Аверчук І. М. Фінансовий менеджмент підприємства: Навч. посібник. К.: Знання, 2017. 400 с.
48. Лащенко В. А. Діагностика ймовірності банкрутства як експрес-аналіз економічної безпеки підприємства. *Управління розвитком*. 2015. Вип. 2015. Т. 21. №. 161. С. 54-58.
49. Стегней М. І., Білак Г. Г., Лінтур І. В. Фінансова санація та комплексна оцінка фінансового стану суб'єктів господарювання. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки*. 2014. № 7. С. 359-368.
50. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95.
51. Бреус С.В., Дремлюга Я. О. Основні напрями запобігання банкрутства підприємства. URL: [file:///C:/Users/Notebook/Desktop/mnj_2016_12\(2\)__8.pdf](file:///C:/Users/Notebook/Desktop/mnj_2016_12(2)__8.pdf)
52. Кривошликова В.А. Механізм попередження фінансової кризи на підприємстві. URL: <file:///C:/Users/Notebook/Desktop/2121-7407-1-PB.pdf>

53. Masliy O.A., Buriak A.A. Transformation of threats for the economic security and security of the information environment of Ukraine in the conditions of a full-scale war. *State and regions. Series: Economics and Business*. 2023. Vol. 3(129). P. 28–32.

54. Коваленко О. В., Галь С. В. Методи антикризового управління підприємством. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Вип. 8. 2015. С. 107-114.

55. Нікула Ю.І. Стратегічні аспекти досягнення фінансової стійкості підприємства. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=19045>

56. Русіна Ю.О. Формування механізму внутрішньої фінансової стабілізації підприємства при загрозі банкрутства. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15693231361862.pdf>

57. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. Загрози соціально-економічній безпеці України: монографія. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 375 с.

58. Мехеда Н.Г., Жива І.М. Запобігання банкрутства підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/2_KAND_2011/Economics/78502.doc.htm

59. Андрущак Є. М., Біленька В.А. Фінансова санація як спосіб запобігання банкрутства підприємства. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/9/102.pdf>

60. Карпунь І. Н. Антикризові заходи на підприємстві: управління, стратегія, цілі та завдання [монографія]. Львів: «Магнолія-2016», 2018. 440 с.

61. Гудзь Т. П. Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємств : монографія. Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2017. 166 с.

62. Маряненко Л.В. Особливості та передумови провадження санаційних процесів на підприємствах України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. №10.

63. Тимошенко О. В., Буцька О. Ю., Сафарі Ф. Х. Антикризове управління як передумова підвищення ефективності діяльності підприємства. *Економічний аналіз: зб. наук. праць*. 2016. Том 23 № 2 С . 187-192.

ДОДАТКИ